

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Pedagogická fakulta
Katedra společenských věd

Bakalářská práce

Svobodné matky

Vypracovala: Anna Trmalová
Vedoucí práce: Mgr. Marek Šebeš, Ph.D.

České Budějovice 2016

Prohlášení:

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracoval(a) samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Datum 24. 6. 2016

Podpis studenta

Poděkování:

Ráda bych touto cestou poděkovala všem, kteří se na mé bakalářské práci podíleli. V neposlední řadě bych také ráda poděkovala své rodině, zejména svým prarodičům a svému životnímu partnerovi za jejich pomoc a trpělivost.

Anotace:

Tato bakalářská práce se zabývá fenoménem posledních let, a to jsou svobodné matky. V současném světě stoupá rozvodovost, klesá sňatečnost a přibývají matky „samoživitelky“, proto zkoumání problematiky svobodných matek. Bakalářská práce je zaměřena především na současné ekonomické a sociální postavení svobodných matek.

Bakalářská práce se skládá z teoretické části. Ta se zaměřuje na to, kdo vůbec svobodné matky jsou, na jejich historii, rozdělení a podobně. V bakalářské práci jsou srovnávány státní programy na podporu svobodných matek České republiky a států Evropské unie, zejména to budou země Dánsko, Švédsko, Finsko, Německo, Francie a Holandsko.

Klíčová slova:

Rodina, manželství, porodnost, rozvodovost, rozvedené matky, dítě, neúplná rodina, rodičovské a mateřské dávky, přídavky od státu

Annotation:

This bachelor thesis includes phenomenon of the last years, and it is about single mothers. In this time the number of divorces is increasing, the number of marriages is decreasing and there is more single mothers. Bachelor thesis contains the present economic and the present social status of single mothers.

Bachelor work consists of a theoretical part. It focuses on who all are single mothers, their history, distribution, and so on. Here are compared to state programs to support single mothers Czech Republic and the European Union, in particular, the countries of Denmark, Sweden, Finland, Germany, France and Holland.

Key words:

family, marriage, birthrate, divorce rate, divorced women, child, one-parent family, parental and maternity allowance, state allowance.

Obsah

Úvod.....	8
1. Rodina.....	10
1.1 Definice rodiny.....	10
1.2. Funkce rodiny.....	11
1.3. Typy rodiny.....	12
1.4. Přeměna tradiční rodiny na moderní a postmoderní rodinu.....	15
1.5. Rodiny v partnerském soužití.....	17
1.6. Stoupající rozvodovost.....	19
1.7. Klesající porodnost.....	20
2. Svobodné matky.....	25
2.1. Definice svobodné matky.....	25
2.2. Historie svobodných matek.....	25
2.3. Motivy svobodných matek.....	30
2.4. Typy svobodných matek.....	33
3. Svobodné matky v České republice.....	35
3.1. Neúplné rodiny.....	38
3.2. Určení otcovství.....	40
3.3. Vyživovací povinnost.....	41
3.4. Trh práce.....	41
3.5. Pomoc ze strany státu.....	45
3.5.1. Současná situace české rodiny.....	46
4. Vybrané země EU.....	51
4.1. Dánsko.....	53
4.2. Švédsko.....	56

4.3. Finsko	58
4.4. Německo	60
4.5. Francie.....	62
4.6. Nizozemsko.....	64
4.7. Česko.....	66
4.8. Porovnání státních sociálních systémů zemí EU	67
Závěr	69
Seznam použité literatury	70

Úvod

Rodina je pro každého z nás samozřejmostí, a někdy i obtíží. Avšak většinou je pro nás rodina domov, jistota a bezpečí. Víme, že rodinné prostředí je pro člověka velmi důležitou součástí jeho života, dodává jeho životu smysl. Ukazuje se, že podoba rodiny, v níž vyrůstáme, má význam i pro uspořádání vztahů v budoucí rodině.

Ve své bakalářské práci se budu zabývat jedním významným demografickým trendem posledních let, kterým jsou svobodné matky, a sociálními dopady, které jejich postavení ve společnosti přináší. Kdo jsou tyto ženy? Co je vede k tomu, aby se staly (dobrovolně) svobodnými matkami a vychovávaly dítě samy, bez podpory otce? Mají matky „samoživitelky“ nějakou podporu od státu? A jak se mění role otce v posledních letech? Toto jsou všechno otázky, na které se budu snažit najít odpověď.

V první kapitole své bakalářské práce budu charakterizovat rodinu jako společenskou společenskou instituci - čím se rodina vyznačuje, jaké má funkce, jaké jsou typy rodiny apod. Dále uvedu, jak se rodina za poslední století změnila, a také to, jakými proměnami prochází v současné době.

V druhé kapitole se budu zabývat tím, jak pojem svobodné matky vymezit, jak se pojetí tohoto pojmu vyvíjelo, poté se budu soustředit na typologii svobodných matek, jak bývá v literatuře uváděno.

V třetí kapitole se zaměřím na svobodné matky v České republice, kde nastíním současnou situaci české rodiny. Zde se také zmíním, jak stát této skupině ekonomicky a sociálně pomáhá.

Čtvrtá kapitola je založena na komparaci vývoje sociálních kontextů života svobodných matek jak v České republice, tak ve vybraných státech Evropské unie.

V této kapitole, také popisují mateřskou a rodičovskou dovolenou ve vybraných zemích EU.

Cílem práce je tedy charakterizovat postavení svobodných matek v České republice a porovnat tento stav s dalšími evropskými zeměmi, a to zejména z aspektu sociálního a ekonomického.

Hlavním zdrojem bakalářské práce jsou data z Českého statistického úřadu, z oficiálních stránek Evropské unie a různých sociologických publikací. Ve své práci použiji kvantitativní metodu.

1. Rodina

1.1 Definice rodiny

Definice rodiny a její uspořádání může být různé, ať už z hlediska životního stylu partnerů nebo kulturní a náboženské odlišnosti.

V Sociologickém slovníku Bohumila Geista [1992, str. 344] je rodina definována takto: „*Přestože je obecně považována za základní jednotku sociální organizace, lze jen s velkými obtížemi podat výstižný výměr, který by v obecné rovině zaznamenal všechny typické znaky, které sociální jev, nazývá v různých sociálních soustavách rodinou, má. Tak např. v některých etnických skupinách se nazná fyziologická souvislost mezi funkcí mužského plození a zrození dítěte, takže neexistuje ani biologický ani sociální vztah otec-dítě, v jiných skupinách je fyziologická souvislost známá, ale nepřikládá se jí sociální význam, v dalších není konstituování rodiny založeno na faktoru narození dítěte, ale na samotném sociálním aktu (např. přijetí dítěte jako člena rodiny, adopce, atp.).*“

Dále Bohumil Geist uvádí, že rodinu můžeme chápat jako sociální instituci nejméně tří osob, kde jsou členové vzájemně propojeni pokrevním, adoptivním či sourozeneckým vztahem (tento vztah se nemusí vždy objevovat).

Národní koncepce rodinné politiky České republiky charakterizuje rodinu jako prostor, *ve kterém dochází k formování osobnosti člověka, prostorem tvorby lidského kapitálu, výchovy a růstu budoucích generací. Jako taková je bezesporu základní a nejvýznamnější jednotkou naší společnosti.*“ [2005, str. 3]

Rodinu jako formu *dlouhodobého solidárního soužití osob spojených příbuzenstvím a zahrnující přinejmenším rodiče a děti,* definuje Jan Jandourek [2001, str. 206]

Důraz na emoční podporu, kterou svým členům zaručuje rodina, uvádí François de Singly [1999, str. 20]

Z těchto definic můžeme shrnout, že rodina je místo, kde členové rodiny jsou emočně naplňováni, což vede k jejich rozvoji a tato zkušenost poté zasahuje do jejich budoucí rodiny.

1.2. Funkce rodiny

Rodina se od samého počátku lidstva vyvíjela, a stále se vyvíjí, avšak její základní funkce zůstávají stejné. Kdy každý z rodičů přispívá na potřeby domácnosti a na samotné členy domácnosti. Poskytování majetkových plnění má stejný význam jako osobní péče o rodinu a její členy.

Vymezení funkcí rodiny se literatuře liší, přesto je možné konstatovat, že jsou obecně uznávány čtyři základní funkce rodiny (a tři vedlejší).

Podle Zdeňka Matějčka [1989] jsou funkce rodiny tyto:

- Zajištění citového zázemí všech členů
- Příprava dětí pro život v dané společnosti

Stodůlková [2005] definuje základní funkce takto:

Funkce základní:

1. Biologicko-reprodukční funkce. Je to taková funkce, kdy členové rodiny pokračují v uchování života. Je jedním z nejobvyklejších a nejpříjemnějších důvodů, kdy se v rodině zachovává lidský rod.
2. Ekonomická (neboli hospodářská) funkce je, kdy se členové rodiny starají o řádnou výživu. V rodině jsou upokočovány hmotné a duchovní potřeby všech členů rodiny, včetně přidělu měsíčního kapesného.
3. Výchovná funkce, je taková funkce, kde by rodiče měli záměrně a cílevědomě předávat zkušenosti svým dětem, neboť oni budou nositeli identifikačního vzoru pro budoucí generaci.

4. Emoční (neboli citová) funkce je pro rodinu velice významná, neboť moderní rodina více spočívá na vnitřních vazbách než na vnějších. Emoční funkce v rodině by měla členům rodiny poskytnout pocit jistoty a bezpečí (uspokojení citových potřeb).

Právě vedle těchto základních funkcí rodiny, existují i vedlejší funkce, kdy se tyto funkce v průběhu historie měnily a neustále mění.

Rodina v minulosti ztratila mnoho funkcí, které ji dříve udržovaly pohromadě, avšak do jisté míry nezávisle na citovém poutu všech členů rodiny. Měla například funkci výrobní, vzdělávací, ochranou, pojišťovací atd. [Matějček, 1989]

Stodůlková [2005] rozděluje vedlejší funkce rodiny do 3 skupin: rekreační funkce, zájmová funkce a morální funkce.

Rekreační funkce (je funkce, kdy členové rodiny spolu tráví volný čas, například tráví společnou dovolenou, výlety, víkendy, svátky), zájmová funkce (je taková funkce kdy rodina spolu provozuje společný zájem. Jedná se například o rodiny trampské, šachistické, sportovní, hudební a podobně), morální funkce (rodina klade velký důraz na slušné a čestné chování, manželskou věrnost a odpovědnost).

Zde bych mohla jenom zmínit, že svobodné matky, či matky samoživitelky, které se starají o dítě sami, mají náročnější výchovu, neboť od samého začátku je zatížena pracovně anebo je zaujata jinými osobními problémy. [Matějček, 1989]

1.3. Typy rodiny

„Rodina je prvním sociálním útvarům, s kterým se člověk po svém narození setkává. V rodině se utváří osobnost člověka. Jsou rodiny více či méně spokojené, radostné, ale i lhostejné, hádající se, jsou rodiny klidné i uspěchané, rodiny stabilní i takové, které se rozpadají, rozvádějí.“ [Stodůlková, 2005, str. 53]

Rodinu jako sociologický pojem můžeme typologizovat dle Evy Stodůlkové a Elišky Zapletalové na základě několika hledisek.

Podle velikosti rodiny:

Zde můžeme mít (1) malou (nukleární) rodinu, kde se jedná o dvě generace. Generace mladší a starší (děti a rodiče). Dále je rodina (2) více generační, zde zařazujeme členy rodiny, kteří žijí pod jednou střechou. Například rodiče, prarodiče, děti. Další zařazení je rodina (3) rozšířená (širší rodina). Do rozšířené rodiny se počítá celé příbuzenstvo, které se pravidelně setkává. Patří sem rodiče, prarodiče, děti, tety, švagrové...atd. [Stodůlková, Zapletalová, 2015]

Podle úplnosti rodiny:

Úplná rodina je taková rodina, níž žijí všichni členové rodiny (rodiče a děti). Dalším typem je neúplná rodina, v níž žije jenom jeden rodič, buďto z důvodu rozvodu, anebo úmrtí. Skrytě neúplná je taková rodina, v níž jeden z rodičů se nepodílí na chodu domácnosti a plnění povinností v rodině a všechnu pozornost směřuje ke svým zájmům a zálibám. A dále je rodina dvoukariérová, kde rodiče svou pozornost zaměřují hlavně na kariéru. Čas, který by měl být věnován dětem (dítěti), je určen profesním povinnostem. Rodiče pak suplují vychovatelky a hospodyně. To může vést ke ztrátě autority u dítěte a blízkosti citového vztahu. [Stodůlková, Zapletalová, 2015]

Podle vývoje jedince:

Rodina orientační (neboli výchozí), což je rodina, kterou má každý jedinec, neboť je to rodina, do které se narodíme. Postupem času se ocitáme v rodině reprodukční, tedy rodině, kterou si sami založíme. V některých případech se můžeme ocitnout v rodině druhotně vzniklé - jedná se o rodinu, která nám vznikla po rozpadu první rodiny. [Stodůlková, Zapletalová, 2015]

Podle funkčnosti rodiny:

V dřívější podkapitole jsme uváděli základní a vedlejší funkce rodiny. Dále se rodina může rozdělovat do čtyř skupin podle její funkčnosti.

Prvním typem rodiny je rodina harmonická, která plní všechny hlavní i vedlejší funkce rodiny (členové rodiny uspokojují své potřeby, rodiče dětem dávají kvalitní a komplexní výchovu, projevují o ně zájem, problémy řeší v klidu atd.). Rodiče jsou dětmi přirozeně respektováni. [Stodůlková, Zapletalová, 2015]

Druhým typem rodiny podle funkčnosti je rodina konsolidovaná (spořádaná) rodina. Tato rodina také plní základní potřeby členů rodiny, k vážným problémům v ní nedochází. I když na venek působí spořádaně, uvnitř rodiny se mohou objevit drobné hádky či citové ochlazení. Nastávající problémy rodina řeší sama. [tamtéž]

Třetím typem rodiny je rodina problémová, neboli tzv. dysfunkční rodina. Tato rodina neplní některou z funkcí (výchovnou, emoční, ekonomickou...). Většinou jsou to rodiny před rozvodem, kde je v rodině napjatá atmosféra, a mezi partnery jsou neshody. Toto jednání vede k lhostejným vztahům v rodině, agresivnímu chování, nezájmu o děti a podobně. [tamtéž]

Posledním, čtvrtým typem rodiny podle funkčnosti je afunkční (nefunkční) rodina. V této rodině nejsou vůbec plněny některé funkce, tato rodina se rozpadá. Obvykle je tento typ rodiny u delikventů, duševně nemocných lidí, narkomanů či těžkých alkoholiků. V této rodině také často dochází k špatnému zacházení s dětmi (fyzickému či psychickému týrání, zanedbávání, narušení zdraví a morálky dítěte, sexuálnímu zneužívání). [tamtéž]

1.4. Přeměna tradiční rodiny na moderní a postmoderní rodinu

Ve většině hodin občanské výchovy nebo společensko-vědních seminářích zaznívá definice rodiny jako základ státu, která se ve své podstatě nemění.

Avšak celé 20. století zaznamenalo velké společenské změny, které měly nemalý dopad na přeměnu tradiční rodiny na rodinu moderní a na rodinu postmoderní.

V tabulce (viz. tabulka č. 1) můžeme vidět postupnou proměnu rodiny. Zatímco v rodině tradiční byla struktura rodiny široká, vícegenerační. V moderní rodině, která nastupuje v 19. století a trvá až do druhé poloviny 20. století, se struktura proměnila na nukleární rodinu. Postmoderní rodina má podobu individualizované rodiny.

Tabulka č. 1 Základní charakteristiky tradiční, moderní a postmoderní rodiny [Možný, 2006]

	Tradiční	Moderní	Postmoderní
Struktura	široká, vícegenerační	nukleární, manželská	variabilní, individualizovaná
Základní kapitál	Ekonomický	ekonomický, sociální, kulturní	sociální, kulturní
Legitimizace	sex, děti	Děti	Nelegitimizuje
Role	komplementární, hierarchizované	segregované, komplementární	individualizované
Funkce	Universální	pečovatelské, statusotvorné, citové	Citové
Autorita	Otec	otec – matka, funkčně segregované	individualizovaná, slabá
Reprezentace diskurzu	náboženský, církevní	Občanský	Masmediální
Mezigenerační přenos	patrilineární, autoritativní	demokratický smíšený	slabý

Tyto společenské změny se rozvíjely dříve, avšak v druhé polovině 20. století se zviditelnily. Podle sociologa Iva Možného (2006) jsou to především tyto změny:

Tradiční rodina přispívala ke stabilitě společnosti i tím, že výběr manželského partnera nebyl v rukou těch, kdož zakládali rodiny v novém pokolení, nýbrž v rukou jejich rodičů. V tradiční rodině mělo hluboké kořeny křesťanství, které pojímalo manželství jako instituci, která je těmito, kdož byli jednou sezdáni, nezrušitelná. Za trvalost rodiny ručila náboženská víra svou nejvyšší autoritou: *Co Bůh spojil, člověk nerozlučuj*. Tento fakt souvisel s tím, že v křesťanství měla rodina po mnoha staletích monopol na legitimní sex. Což znamenalo, že partneři mohli mít sex pouze v manželství, a pouze za účelem plození dětí. Avšak s rozvojem technologie a vědy toto tvrzení změnilo, neboť nové objevy postavily mezi sexem a početím velmi účinnou hráz (hormonální antikoncepce, nitroděložní tělísko aj.).

Přeměna společnosti sebou nesla prohlubující dělbu práce a vznik speciální institucí, které převzaly od rodiny několik jejích tradičních funkcí. Nejprve došlo k odluce bydliště i pracoviště a s rodinou již zaměstnaný muž nepobýval. Začaly se objevovat formální organizace a různí specialisté. Např.: vzdělávání dětí od rodiny převzala škola, péči o nemocné převzali od rodiny lékaři apod. Přesto rodině zůstává konzum, zábava a citové bezpečí, které je nenahraditelnou složkou. Postupem času se změnila i povaha práce, která stále více nevyžaduje fyzickou zdatnost. Od konce 50. let ženy hromadně opouštějí domácnost a profesní kariéra se pro ně stává důležitou jako pro muže.

Českou společnost zasáhla v 90. letech demografická změna. Náhle se občanům otevřel svět a začaly se tak objevovat i nové hodnoty. Tyto demografické změny Hamplová vysvětluje pomocí dvou základních tezí:

- Normativní přístup
- Teorie racionální volby

„Zatímco normativní přístup poukazuje na posun v hodnotách a preferencích, teorie racionální volby zdůrazňuje změnu objektivních (zvláště ekonomických) podmínek a nárůst hodnoty manželství a rodičovství. „ [Hamplová, 2006]

1.5. Rodiny v partnerském soužití

V současné době se čím dál více žen a mužů ocitá v nesezdaném soužití (čímž klesá sňatečnost). Do této podkapitoly můžeme zařadit několik skupin žijící v partnerském soužití, které mají společné jedno – neuzavřely manželství. Proto si řekneme, co vůbec manželství je. Zde můžeme nahlédnout do občanského zákoníku, který definuje manželství takto: (zákon č. 89/2012 Sb. § 655)

„Manželství je trvalý svazek muže a ženy vzniklý způsobem, který stanoví tento zákon. Hlavním účelem manželství je založení rodiny, řádná výchova a vzájemná podpora a pomoc.“

Manželství může uzavřít pouze muž a žena. Musí to být osoby starší 18 let, které jsou svéprávné. Nesmí být v přímém příbuzenském svazku (bratr a sestra apod.). A v době výkonu svatebního obřadu musí být svobodní (rozvedení či ovdovělí). Sňatek může být občanský nebo církevní. Při tomto právním úkonu musí být přítomni dva svědci.

Vedle legislativního rámce existují i sociologické vymezení.

Manželská rodina je nedílnou součástí moderní doby a je považována za jednu z klíčových institucí vedoucí k rozvoji a prosperitě. Manželství je opředeno právními, majetkovými a hereditárními důsledky. [Možný, 2006]

Nesezdaná soužití lze charakterizovat jako soužití ženy a muže mimo manželství. Toto soužití především vzniká v monogamních společnostech, kde není možnost uzavření sňatku s dalším partnerem či není možnost rozvodu. Důvodem kohabitace může být studentský život, či objevující se fenomén „manželství na zkoušku“, kde se jedná o jakousi před přípravu na manželství, kdy spolu partneři žijí bez uzavření manželství. Avšak partneři ne vždy nutně odmítají manželství, neboť některé dvojice plánují v budoucnu uzavření sňatku. Nesezdaná soužití se obtížně statisticky zaznamenávají. [Jandourek, 2003]

Mezi další skupinu se řadí registrovaná partnerství, což je takové soužití partnerů, kteří nemůžou být oddáni (např.: v případě homosexuálů a lesbiček). Po právní stránce registrované partnerství pomohlo vyřešit otázky dědictví, návštěva nemocného partnera v nemocnici atd. V České republice však panuje strach, že registrovaná partnerství ohrozí normální rodiny. Česká společnost vidí ohrožení v představě adoptování dětí partnerům stejného pohlaví. [Jandourek, 2003]

Začátkem 21. století se rozmohl fenomén tzv. singles, který se také řadí do partnerského soužití. Jedná se o jedince, kteří nechtějí vstupovat do manželství či trvalejších vztahů, neboť jim život o samotě vyhovuje. Příčiny, proč lidé zůstávají single, jsou různé (např.: větší zaměření na kariéru, osobní záliby, menší zodpovědnost, vstupování do více sexuálních vztahů atd.). Avšak život mezi vrstevníky, kteří už uzavřeli manželství, vyvíjí na single společenský tlak. [Jandourek, 2003]

1.6. Stoupající rozvodovost

Přeměna tradiční rodiny na moderní rodinu rozbořila všechna tabu, i to, které nám říkalo: „Co Bůh spojil, člověk nerozlučuj“.

V minulosti bylo velice obtížné nechat se rozvést a později založit novou rodinu. V každé zemi a kultuře řešili tento problém jinak. Například u židovské kultury stačilo, aby byla manželka manželovi nevěrná nebo se mohli manželé rozejít vzájemnou dohodou. Avšak u křesťanství, zejména katolického bylo manželství zásadně nerozlučitelné. [Možný, 2006]

Postupem času křesťanství ztratilo kompetence anulovat manželství a právní řád začal být daleko více liberální při řešení zániku manželství.

V současné době manželství zaniká pouze z důvodů stanovených zákonem (zákon č.89/2012 § 755)

„Manželství může být rozvedeno, je-li soužití manželů hluboce, trvale a nenapravitelně rozvráceno a nelze očekávat jeho obnovení. Přesto, že je soužití manželů rozvráceno, nemůže být rozvedeno, byl by rozvod v rozporu:

- *Se zájmem nezletilého dítěte manželů, které nenabýlo plné svéprávnosti, který je dán zvláštními důvody, přičemž zájem dítěte na trvání manželství soud zjistí i dotazem opatrovníka jmenovaného soudem pro řízení o úpravu poměrů k dítěti na dobu po rozvodu.*
- *Se zájmem manžela, který se na rozvratu porušením manželských povinností převážně nepodílel a kterému by byla rozvodem způsobena zvlášť závažná újma s tím, že mimořádné okolnosti svědčí ve prospěch zachování manželství, ledaže manželé spolu už nežijí alespoň po dobu tří let.*

V tomto procesu se také rozhoduje, do jaké péče dítě bude umístěno, zda do péče matky či otce. Dále se také vymezuje výše výživného na dítě nebo na manžela a podobně.

Manželské neshody mezi rodiči mohou do budoucna ovlivnit psychosomatický stav dítěte (mladého člověka), kdy se tyto negativní stavy akumulují v podobě určitých

chorob (bolesti hlavy, rukou, alergie, deprese, vyjmenujeme-li jen ty, které jsou nejvýznamněji spojeny s neshodou mezi rodiči). [Singly, 1999]

V tabulce č. 2 jsou zaznamenány rozvody podle příčiny rozvratu manželství ze strany ženy i muže. Nejčastějším důvodem rozvodu pro muže i ženy jsou v tabulce uvedeny ostatní příčiny. Dále ženy i muži druhým důvodem rozvodu uvádějí rozdíl povah, názorů a zájmů. Zatímco v minulosti (1991) pro ženy byl velmi častým důvodem rozvodu nevěra, v roce 2004 je tento důvod až na čtvrtém místě.

Tabulka č. 2 Rozvody podle příčiny rozvratu manželství (v %) [ČSÚ, 2015f]

	Příčina rozvratu manželství na straně muže				Příčina rozvratu manželství na straně ženy			
	1991	1995	2000	2004	1991	1995	2000	2004
Neuvážený sňatek	6,4	4,3	1,9	1,8	6,4	4,3	2,0	1,9
Alkoholismus	10,6	7,2	4,2	2,5	1,1	0,5	0,2	0,5
Nevěra	15,2	12,7	8,5	6,3	15,1	8,5	5,7	4,5
Nezájem o rodinu	7,4	6,8	4,1	4,0	2,8	2,0	1,5	0,8
Zlé nakládání, trestný čin	2,5	1,8	1,1	0,7	0,4	0,1	-	-
Rozdíl povah, názorů a zájmů	34,4	52,3	62,9	37,0	34,4	52,7	63,1	39,1
Zdravotní důvody	1,2	0,1	0,4	0,2	1,7	0,3	0,2	0,3
Sexuální neshody	2,8	1,4	0,5	0,3	2,8	1,2	0,5	0,1
Ostatní příčiny	12,5	12,2	15,7	45,7	11,1	22,9	18,7	46,3
Soud nezjistil zavinění	7,0	1,3	0,8	1,5	24,2	7,3	8,1	6,5

1.7. Klesající porodnost

V minulosti se lidé řídili rčením, *děti jsou naše budoucnost*, současné studie ukazují právě na opak tohoto rčení.

Podle Jitky Rychtařikové [2010] můžeme pokles porodnosti v české společnosti rozdělit do několika fází:

- První fáze (mírný pokles nastal v období 1830-1870)
- Druhá fáze (nástup demografické revoluce v letech 1870-1930)

První dvě fáze souvisely se zabráněním početím (přerušovaná soulož a podobně).

- Třetí fáze (v 60. letech 20. století)
Ve třetí fázi technicky pomohl zákon z 1. 1. 1958. Tento zákon povoloval umělé přerušování těhotenství z jiných než zdravotních důvodů. Pokles porodnosti byl tak velký, že socialistické Československo zavedlo od 70. let opatření na podporu rodičovství.
- Čtvrtá fáze (počátek 90. let až do současné situace)
Dnešní vysoká úroveň vědy a technologie nám dávají moc ovlivnit nejenom konečný počet dětí, ale i jeho načasování.

Velký vliv na pokles porodnosti měly především historické události, například války, nebo různé politické změny. V českých zemích to byla především sametová revoluce roku 1989.

Podle I. Možného [2006] nám tato událost přinesla do české společnosti tři změny:

První změna orientuje české rodiny na svou reálnou reprodukční strategii. Rodiny volí mít pouze jedno, či dvě děti, čímž v české společnosti ubývá vícedětných rodin. V roce 2014 porodnost po 20. letech, opustila oblast tzv. nízké plodnosti pod úrovní 1,5 dítěte na jednu ženu.

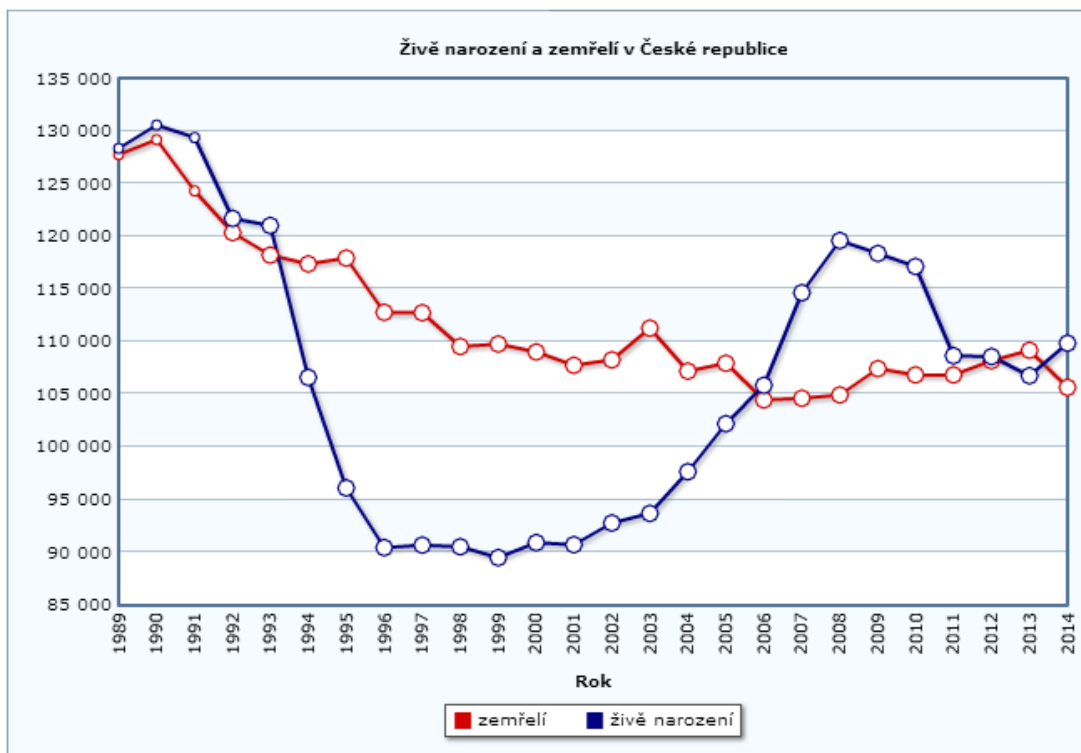
Jedním z hlavních faktorů je vzdělání matky. Ukázalo se, že čím je žena vzdělanější, tím pravděpodobněji méně dětí bude mít.

Další změna poukazuje na to, že Češi a Češky zakládají rodinu v mnohem pozdějším věku, což znamená, že prvorodičky stárnou. Průměrný věk žen při narození dítěte (bez ohledu na jeho pořadí) činí dnes 30,7 let. Nejvíce dětí se narodí ženám ve věku 30 let, u prvorodiček je to ve věku 28 let. V české společnosti se odkládá sňatek, ale i založení rodiny.

Třetí změnou je vzestup počtu dětí narozených mimo manželství. V 70. letech v české společnosti panovalo pro-rodinné klima, a dětí narozených mimo manželství bylo minimálně (4,4 % dětí narozených neprovdaným ženám). Toto se mění v 80. letech minulého století, kdy podíl dětí narozených mimo manželství stoupá. Od let 1975 do roku 2002 počet dětí narozených mimo manželství vzrostl na pětinasobek.

V současné době stále pokračuje růst počtu a podílu dětí narozených mimo manželství.

Graf č. 1. Narození a zemřelí v letech 1989-2014 [ČSÚ, 2015a]

V grafu č. 1 je zaznamenán pokles porodnosti, který trval od roku 1990 až do roku 1999. Poté následuje mírný nárůst v letech 2001-2002. Nárůst od roku 2003 poté strmě stoupal, avšak po roce 2010 byl opět zaznamenán mírný pokles.

V posledních letech také dochází k několika rodinným trendům, které ovlivňují porodnost:

- Odklad rodičovství

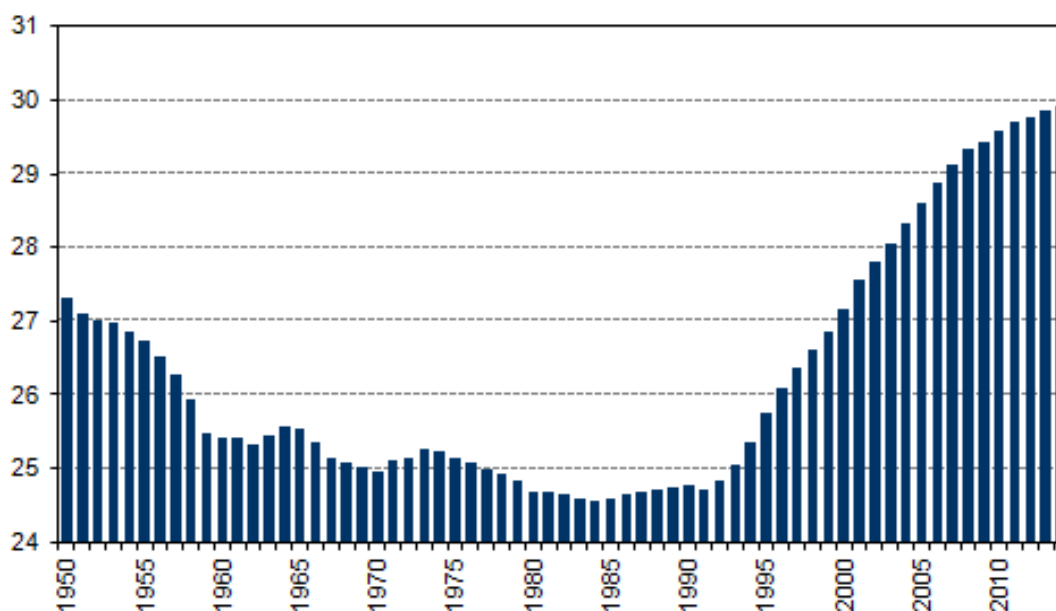
Odklad založení rodiny, někdy do vyššího věku. V dnešní době se průměrný věk matek pohybuje okolo 30 let věku ženy.

- Dobrovolná bezdětnost

Je to stav, kdy se jedinec nebo partneři rozhodnou nemít žádné děti.

Graf č. 2 zaznamenává průměrný věk žen při narození dítěte. Zde můžeme vidět, že začátkem druhé poloviny 20. století se věk budoucích matek pohyboval okolo 26 až 27 let ženy. Od roku 1958 se věk ženy při narození dítěte začal postupně snižovat, a to až do roku 1992. V roce 1992 byl průměrný věk ženy při narození dítěte 25 let, od tohoto roku začal strmý nárůst. Tento strmý nárůst zapříčinil, že v roce 2014 průměrný věk žen při narození dítěte je 30 let.

Graf č. 2 Průměrný věk žen při narození dítěte v letech 1950-2014 [ČSÚ, 2015b]

S novou dobou, s novou společností začínají vznikat i nové rodinné trendy.

Pro zmapování rodinných změn a vzniku nových trendů v české společnosti jsem použila výsledky z výzkumného dotazníku PPA2 roku 2001 (viz tabulka č. 3). V tabulce jsou započítána obě pohlaví dohromady. Jak můžeme vidět, polovina dotazovaných tyto změny hodnotila neutrálně, ostatní dotazovaní demografické změny hodnotili spíše negativně, i když velice málo lidí tuto změnu hodnotilo za velmi negativní.

Tabulka č. 3 Hodnocení demografických trendů podle věku (%)

	Věk	Výborné	Dobré	Ani dobré ani špatné	Špatné	Velmi špatné
Rostoucí počet nesezdaných soužití **	18-29	6,5	33,7	50,4	7,2	2,2
	30-44	2,5	28,4	52,6	13,7	2,8
	45-59	4,5	24,4	46,6	22,2	2,3
	60+	1,0	8,9	39,3	36,6	14,1
	Celkem	3,4	25,5	48,4	18,5	4,2
Klesající počet sňatků **	18-29	1,5	9,4	60,7	22,5	6,0
	30-44	1,4	9,9	46,5	39,0	3,2
	45-59	1,6	9,8	45,6	37,4	5,6
	60+	0,0	3,7	28,5	55,8	14,7
	Celkem	1,2	8,2	47,5	37,1	6,1
Rostoucí počet dětí narozených nesezdaným dvojicím **	18-29	1,5	12,0	63,9	19,0	3,6
	30-44	0,4	6,7	62,8	23,0	7,1
	45-59	0,0	4,2	57,5	29,5	8,8
	60+	0,0	5,8	30,5	44,2	19,5
	Celkem	0,3	7,0	58,3	26,5	7,9
Rostoucí počet lidí, kteří žijí sami	18-29	0,0	3,3	38,0	40,5	18,2
	30-44	0,7	2,8	33,6	53,4	9,5
	45-59	0,3	2,6	36,8	47,1	13,2
	60+	0,0	2,6	32,1	51,6	13,7
	Celkem	0,2	2,7	35,6	48,2	13,4

** Rozdíly podle věku statisticky významné na hladině 0,00

Zdroj: Hamplová 2006, Otázka: V poslední době došlo k mnoha změnám ve způsobu soužití partnerů. Jak hodnotíte uvedené trendy?

2. Svobodné matky

V první kapitole jsme se zabývali rodinou. Rodinou, kde dva partneři jsou si rovni, mají svá práva, ale také povinnosti. Avšak v této kapitole se budeme zabývat pouze jedním členem rodiny, a to matkou, kde role matky a dítěte je biologicky podmíněná...

2.1. Definice svobodné matky

Definici svobodné matky v rodinném právu nenajdeme. Avšak v zákonném systému je svobodná matka definovaná jako osamělý zákonný rodič. Proto můžeme svobodnou matku označit jako ženu, která žije sama s dítětem, protože ji partner opustil během těhotenství anebo po porodu.

2.2. Historie svobodných matek

I přesto, že na počátku dějin lidstva nebyly dochované žádné písemné záznamy, můžeme říci, že se lidé (*homo sapiens*) sdružovali v rodech, v nichž vznikala první forma manželství tzv. manželství skupinové. Soužití muže a ženy bylo omezeno na funkci sexuální. Avšak přílišné rozrůstání rodu a omezenost přírodních zdrojů a lovišť, měly za následek rozdělení rodu na menší příbuzenské spolky (asi 4-5 pokolení příbuzných). V období pravěku byla společnost silně matriarchální, kdy se ženy staraly o „teplo domova“ a vychovávaly své potomky. Ženy měly spoustu rolí – pečovatelka, léčitelka, bohyně, matka, milenka a podobně. Muž v této společnosti byl lovcem, který obstarával potravu pro rodinu, ale když muž nic neuložil, musela uspokojovat potřeby rodiny žena. Později matriarchát přecházel na patriarchát. [Klabouch, 1962]

Ve starověku, v dobách největšího rozmachu a stěhování národů se osud každé ženy lišil geografickou polohou (jiný osud měla žena v dávném Egyptě, Persii či Řecku). Avšak všechny ženy vychovávaly své děti bez zájmu a podpory otce. Muž měl

jediný úkol, a to především sloužit státu. V této době nebylo výjimkou, že muž měl více žen (polygamie). [tamtéž]

Ve 4. století se začalo rozvíjet křesťanství a to zejména ve Středomoří, a později tento náboženský směr uzákonil formu „tradiční“ rodiny (tj. monogamní svazek). Témata jako smilstvo, cizoložství byla v tehdejší době tabu, tabuzované byly i svobodné matky. Nejčastější příčinou, proč žena v tehdejší době zůstala sama, byla smrt manžela. Nejčastější příčinou smrti byla nemoc, válka či odchod muže od rodiny.

Ve středověku se začínají zakládat kláštery, které se stávají místem vědění, vzdělání, ale také opory. Nejvíce případů svobodných matek s vysokým počtem nemanželských dětí bylo zaznamenáno na šlechtické půdě. Což jen zviditelnilo neúspěch křesťanské morálky v sexuálních vztazích ve feudální vrstvě. Tyto nemanželské děti byly pokládány ke dveřím kláštera či sirotčince, nebo dokonce byly pohozeny na ulici. Osud samotné matky byl velice těžký, neboť jí její rodina zavrhlá. Osamocená matka pak našla útočiště v kláštorech, v jiném městě či vesnici nebo na ulici. Svobodná matka v době středověku byla na úplném dně společnosti. V renesanci se začaly rozvíjet nové vědy a vynálezy, avšak v této době Evropu zasáhla morová epidemie. Katolická církev tuto událost připisovala nekřesťanskému chování občanů (volnost mravních zvyků - kurtizánství). [Ennenová,1994]

V 17. století v anglickém městě Newcastlu proběhly první procesy odsuzování čarodějnic, i v této době bylo velice nevýhodné stát se svobodnou matkou. Tyto ženy byly zařazovány až na samotný okraj společnosti. [Velková, 2006]

Na začátku 19. století se začaly ženy vzdělávat. Hlavním úsilím české emancipace bylo umožnit ženám přístup ke vzdělání a zajistit jim důstojné životní podmínky, dokud se neprovdají. Avšak jistota vlastního příjmu jim přinášela možnost volby mezi manželstvím a nezávislostí. [Bahenská,2005]

Už v druhé polovině 19. století bylo zřejmé, že vzdělaná žena je přínosem jak pro rodinu, tak i pro společnost, proto by měla mít stejné práva v oblasti vzdělávání jako muži. [Malínská, 2005]

V této době se také začínají na českém území objevovat ženské spolky, které se během let rozrostly. Těmto spolkům byla nakloněna i samotná vláda, neboť po prusko-ruské válce (1866) se zvýšil počet vdov a sirotek, a to v řádu několika tisíc.

Pro vládu bylo výhodnější vést ženu k tomu, aby byla vzdělaná, a aby se sama užívala. Cílem těchto spolků bylo sebezpoznání, větší respekt ve společnosti, možnost rozvinout své schopnosti a v praxi je využít. [Neudorflová, 1999]

Tyto spolky na českém území přetrvaly až do 20. století. Počátkem 20. století byla snižena hranice uzavírání sňatku, a to z 24 let na 21 let. Sňatky se uzavíraly v buržoazních kruzích a samozřejmě také mimo ně. Tento sňatek měl majetkový charakter (ekonomické výhody pro jednoho či oba aktéry). Za první světové války vyšly dekrety „O rozvodu manželství“ a „Občanském sňatku, dětech a vedení matrik“, které oddělily manželství od církve a zavedly svobodný rozvod. V roce 1919 získaly ženy v českých zemích volební právo, díky němuž se přiblížily k myšlence nezávislosti. Po druhé světové válce (1949) bylo manželské a rodinné právo přebudováno. Československý manželský zákon hlásal zásadu povinného občanského sňatku, úplné zrovnoprávnění muže a ženy, redukce zbytečných manželských překážek a podobně. [Klabouch, 1962]

V druhé polovině 20. století se podíl narozených dětí mimo manželství pohyboval mezi 4-6 %. Tento podíl se změnil v průběhu 80. let, kdy se začal mírně zvyšovat. Poválečná data ukazují, že okolo 50. let se podíl prvních narozených dětí v manželství do osmého měsíce od uzavření sňatku pohyboval okolo 1/3, avšak do 80. let se tento podíl zvýšil přes 1/2. Tento nárůst způsobil fakt, že sňatek byl často vynucen otěhotněním ženy. [Šťastná, 2009]

V listopadu 1989 zasáhl naši zemi státní převrat, což ovlivnilo celý chod našich dějin, tudíž i rodinný život. Po pádu komunismu se otevřely hranice, znamenalo to zpřístupnění západního světa a jeho myšlenek, které byly pro nás tabu. Začal růst počet žen, které se rozhodly pro vyšší vzdělání a nezávislost. To mělo vliv i na podobu současné rodiny. [Možný, 2006]

Před rokem 1990 se přes 90 % dětí rodilo manželským párům, nemanželská porodnost byla na nízké úrovni a byla zaznamenávána ve velmi mladém věku matek. Ženy, které rodily mimo manželství, měly pouze základní vzdělání, anebo to byly ženy s vyšším počtem dětí. Podstatná část nesezdaných matek byla rozvedená.

Od roku 1990 dochází v České republice k rychlému poklesu sňatečnosti, a tím pádem k nárůstu počtu a podílu svobodných žen. Rozšiřuje se nemanželská kohabitanace, kdy partneri spolu žijí tzv. na hromádce, a rodí se jim děti. Mimoto roste

počet osamělých matek, čehož příčinou mohou být sociální a ekonomické problémy v devadesátých letech. [Hamplová, 2006]

Ženy odkládají narození prvního dítěte - průměrný věk prvorodičky se v průmyslově vyspělých zemí našeho kulturního okruhu zvýšil za poslední půlstoletí v průměru o pět let a v řadě společností překročil 27 let. Stále více žen si dovoluje mateřství až poté, co se plně etablovaly v profesi a dosáhly tak plánovaného úspěchu. [Možný, 2006 s. 196]

S tím, jak se neprovdaným matkám rodí děti, bylo podpořeno tvrzení, že formální rodinný stav matky v současnosti není důležitý, neboť velká část nemanželských dětí patrně vyrůstá s oběma biologickými rodiči. I přesto, že dítě s oběma rodiči nevyrůstá, se nejedná o sociální problém, protože dnešní svobodné (obecně neprovdané) matky jsou schopné poskytnout dítěti stejně dobrou výchovu jako oba dva rodiče. Což znamená, že nárůst nemanželské plodnosti je přirozeným důsledkem rostoucího individualismu a svobody moderního člověka. [Hamplová, 2006]

Podle Českého statistického úřadu se za posledních deset let (2004-2014) počet živě narozených dětí „svobodným matkám“ zvýšil skoro o 80 % (21,5 tisíc).

Je však nutné poukázat na různé definování svobodných matek. Je to pochopitelné, neboť je velmi těžké dohledat, zda se jedná o svobodnou matku (matku samoživitelku) či svobodnou matku (žijící v nesezdaném soužití).

Během deseti let (2004-2014) se počet dětí narozených ovdovělým matkám snížil. Zatímco počet dětí narozených rozvedeným matkám zůstává minimálně na stejném počtu. Počet dětí narozených do manželství celkově klesá (rozdíl přes 1/7).

Tabulka č. 4 Živě narození podle rodinného stavu matky, 2004–2014 [ČSÚ, 2015c]

Rodinný stav matky	2004	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Živě narození celkem							
Svobodná	23 451	38 060	39 529	38 666	40 581	41 655	44 985
Vdaná	67 825	72 394	69 989	63 252	61 488	58 751	58 593
Rozvedená	6 101	7 610	7 389	6 514	6 299	6 134	6 089
Ovdovělá	287	284	246	241	208	211	193
Podíl dětí narozených vdaným ženám (%)	69,4	61,2	59,7	58,2	56,6	55,0	53,3
Živě narození 1. Pořadí							
Svobodná	17 226	26 103	26 151	25 554	26 492	26 982	28 448
Vdaná	29 615	28 273	26 594	23 937	23 420	22 619	22 243
Rozvedená	1 203	1 624	1 564	1 468	1 536	1 463	1 390
Ovdovělá	22	39	22	30	28	28	25
Podíl dětí narozených vdaným ženám (%)	61,6	50,5	48,9	46,9	45,5	44,3	42,7

2.3. Motivy svobodných matek

V úvodu své bakalářské práce jsem si pokládala otázku: „Co vůbec ženy vede k tomu, aby se staly (dobrovolně/ nedobrovolně) svobodnými matkami a vychovávaly dítě samy, bez podpory otce?“ A zda ženy vychovávají dítě samy, nebo s podporou otce.

Pro odpověď, která se týká svobodných matek, které vychovávají děti samy, použiji studii Jany Chaloupkové [2007] Diference motivů pro svobodné mateřství. Zde je nárůst počtu mimomanželských dětí v 90. letech vysvětlován dvěma důvody:

Prvním důvodem je hodnotová příčina, která je spojována s teorií druhého demografického přechodu. Kdy změna (mimomanželská plodnost) je chápána jako projev změny hodnot a důsledek rostoucího individualismu ve společnosti. Nositelem této skupiny jsou mladí, vzdělaní lidé zastupující liberální hodnoty. Pro tyto vysoce vzdělané a ekonomicky nezávislé ženy manželství ztrácí smysl.

Druhým důvodem je ekonomická příčina, která je především svázána se systémem sociálních dávek, který demotivuje občany s nízkým příjmem uzavírat sňatky. Zde to přináší svobodné matce ekonomické výhody a to především pokud žena žije v nesezdaném soužití a za účelem vzniku nároku na vyšší sociální dávky předstírá, že je samoživitelkou. Tato skupina je tvořena převážně matkami s nižším vzděláním (jejichž partneři jsou většinou také nízko-kvalifikovaní).

Ze studie Hamplové a Řehákové z roku 2006 (str. 38), která zkoumala vztah mimomanželské plodnosti a ekonomické situace v regionu, vyplývá:

„Špatné socioekonomické podmínky (měřené průměrnou nezaměstnaností v okrese) zvyšují riziko nemanželských porodů zvláště u velmi mladých dívek. Naopak starší ženy rodí nemanželské děti v okresech s relativně dobrou socioekonomickou situací. Tyto výsledky naznačují, že se jedná o dva rozdílné typy nemanželské plodnosti. První skupinu neprovdaných matek představují ženy, které mají jen málo jiných životních alternativ a pro které se mateřství – byť svobodné stává životní strategií,

jak řešit nepříznivou životní situaci. Druhou skupinou jsou starší – a můžeme se domnívat, že i zaopatřené ženy – jimž jejich poměrně příznivá ekonomická situace dovoluje, aby se mohly stát neprovdanými matkami. Z demografických statistik je ale patrné, že první skupina mezi českými neprovdanými matkami jednoznačně převažuje.“

Do ekonomických příčin bychom také mohly podle Hamplové a Řehákové (2006) zařadit další tři motivy méně vzdělaných žen.

Prvním motivem je fakt, že ženy s nízkým vzděláním a s malým socioekonomickým statutem většinou mívaj také muže s nízkým vzděláním. Tito muži nemají vysoký a pravidelný příjem, a proto se z nich nestávají nejlepší partneři pro manželství. Proto ženy zcela vědomě odkládají, či odmítají s partnerem uzavřít sňatek v naději, že se v budoucnosti objeví někdo lépe ekonomicky situovaný.

Druhým motivem může být systém státních sociálních dávek, který do určité míry zvýhodňuje svobodné matky, jejich volba je z krátkodobého ekonomického hlediska racionální. Zde můžeme uvažovat o finančních výhodách, ale také o nefinančním prospěchu, a to například přednostní umístování dětí matek samoživitelek do předškolních zařízení. Přičemž tyto výhody svobodných matek mohou vést k nárůstu mimomanželské plodnosti převážně mezi ženami s nízkým vzděláním.

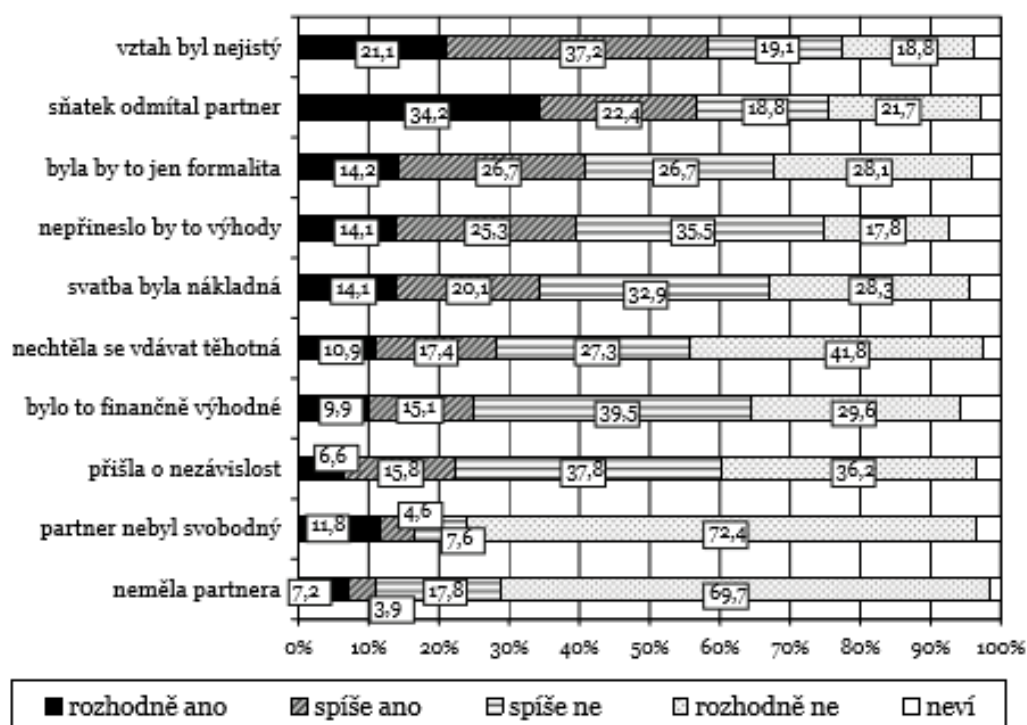
Třetím motivem, proč žena neuzavřela s partnerem sňatek (i přesto, že je poji lidský život), je teorie redukce nejistoty. Tato teorie vychází z předpokladu, že jednou z nejzákladnějších psychologických motivací člověka je snaha snížit nejistotu, která člověku brání, aby se racionálně rozhodoval. Člověk si z možností raději volí rizikovou situaci, při které může odhadnout pravděpodobnost důsledku situace, přičemž si myslí, že v nejisté situaci pravděpodobnost odhadnout neumí. Zde existují i strategie jak nejistotu snížit, například jedna ze strategií snížení nejistoty je volba takové aktivity, která určí vývoj budoucích událostí.

Jednou ze strategií, jak nejistotu snížit, je volba takové aktivity, která předurčí vývoj dalších událostí. Rodičovství neprovdaných – a často velmi mladých žen – je podle

těchto autorů častou strategií snižování nejistoty ohledně budoucnosti u žen, které mají jen málo jiných životních alternativ.

V grafu (č. 3) jsou zaznamenány důvody, proč ženy před narozením svého prvního dítěte nevstoupily s partnerem do manželství. Nejčastější důvod byl, že sňatek odmítal partner. Druhým důvodem ženy uváděly, že vztah s partnerem byl nejistý. Třetím důvodem, proč ženy neuzavřely sňatek, byl argument, že by to byla už jen formalita.

Graf č. 3 Neprovdané matky: důvody, proč před narozením prvního dítěte neuzavřely manželství

Zdroj: Chaloupková [2007]

2.4. Typy svobodných matek

Do této kapitoly čerpám z dat výzkumného šetření Sociální a ekonomické podmínky mateřství (SEPM), které se uskutečnilo v roce 2006. Tento výzkum se zaměřoval na ženy, jejichž první dítě se narodilo po roce 1995 (tzn. na ženy s dětmi mladšími 10 let). Informace byly sbírány ve dvou vlnách. Celkem bylo dotazovaných 1160 žen, z nichž neprovdaných žen bylo 91 % svobodných, 7 % rozvedených a 2 % ovdovělých.

Na základě veškerých výpovědí na stanovené otázky, jejich podobnosti či nepodobnosti důvodů, proč před narozením prvního dítěte nevstoupily do manželství, byly tyto ženy rozděleny do základních tří skupin:

První skupinu tvoří nedobrovolné svobodné matky. Ženy uvedly, že hlavním důvodem proč nevstoupily do manželství, byl nesouhlas či absence partnera. I přes to že tato skupina manželský svazek nezavrhuje. Dalším důvodem byl nejistý vztah a neukončené předchozí manželství partnera. Přičemž každá pátá žena se rozešla s otcem prvního dítěte již v těhotenství. Tato skupina nedobrovolně svobodných matek tvoří 75 % tzv. tradičních svobodných matek¹. Do této skupiny se řadila třetina dotazovaných matek.

Druhou skupinu tvoří liberální svobodné matky. Ženy se přiklání k tvrzení, že manželství je zbytečná formalita. K uzavření sňatku nepřikládají žádnou primární či ekonomickou výhodu (manželství není důležité). Vztah s otcem dítěte je stabilní, většina dotazovaných žen s otcem prvního narozeného dítěte žila v nesezdaném soužití. Poměrně nízký podíl žen uváděl, že důvodem proč nevstoupily s partnerem do manželství, byla nejistota vývoje jejich vztahu do budoucna. Do této skupiny se řadilo 30 % neprovdaných matek.

¹ Termínem tzv. tradiční svobodná matka, je označována žena, která v době narození dítěte nežila s jeho otcem.

Třetí skupinu tvoří pragmatické svobodné matky. Tato skupina je charakteristická nestabilitou partnerského vztahu v době narození prvního dítěte. Hlavním důvodem neuzavření sňatku je nejistota ohledně budoucího vztahu, dále také odmítání manželství partnerem. Avšak i ženy v této skupině byly přesvědčeny, že manželství je zbytečné. Argumentovaly také tím, že svatba by byla příliš nákladná. Navíc ještě zdůrazňovaly, že být svobodnou matkou je finančně výhodnější, než se vdát. A vstup do manželství znamená ztrátu svobody a nezávislosti. Zde víc jak polovina dotazovaných žen žila s otcem svého dítěte v nesezdaném soužití. Do této skupiny se zařadilo 37 % neprovdaných matek.

3. Svobodné matky v České republice

Svobodnými matkami české společnosti se ve své stati zabýval Tomáš Katrňák. Autor se velice rozsáhle věnuje tomuto problému. Jak už víme, v devadesátých letech minulého století se česká struktura počtu nemanželsky narozených dětí změnila, a to velkým nárůstem.

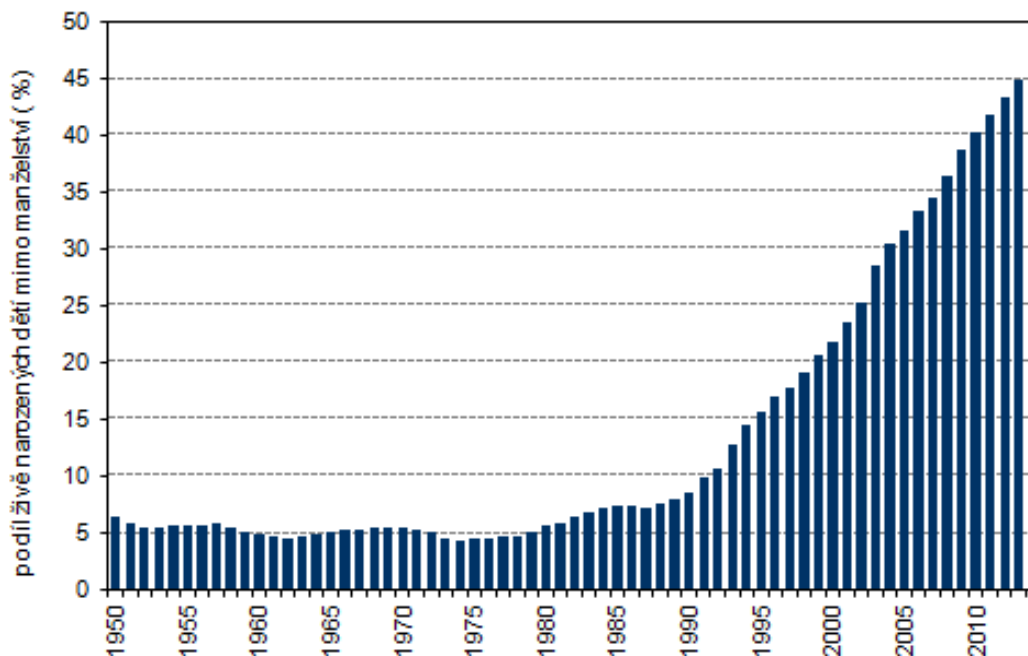
Zatímco mezi 70. - 80. lety se procentuální roční výkyv pohyboval na hranici 6 až 8 %, na začátku devadesátých let mimomanželská plodnost začala stoupat, v roce 2004 činil podíl dětí narozených mimo manželství 30,5 %, v roce 2014 již 46,5 %.

„Tento počet můžeme pouze odvodit z počtu dětí narozených mimo manželství a z údajů posledního sčítání lidu. Nicméně počty matek, které porodí své první dítě mimo manželství, rapidně stoupají. Dnes už se více než 40 % dětí rodí svobodným matkám. Mezi nimi jsou samozřejmě i ty, které žijí ve společné domácnosti s partnerem,“ říká Miroslav Šimek, který tvrdí, že je pro Český statistický úřad velice obtížné zjistit přesný počet svobodných matek.

[<http://www.denik.cz/zdravi/jak-se-zije-svobodnym-matkam-20110916.html>]

Počet dětí mimo manželství zaznamenává graf č. 4, kde podíl živě narozených dětí mimo manželství v České republice roste. Zatímco před dvaceti lety se počet živě narozených dětí pohyboval okolo 15 %, v roce 2014 je to přes 45 %, což znamená třetinový nárůst během 20 let.

Graf. 4 Podíl (počtu dětí) živě narozených mimo manželství v letech 1950 - 2014 [ČSÚ, 2015]

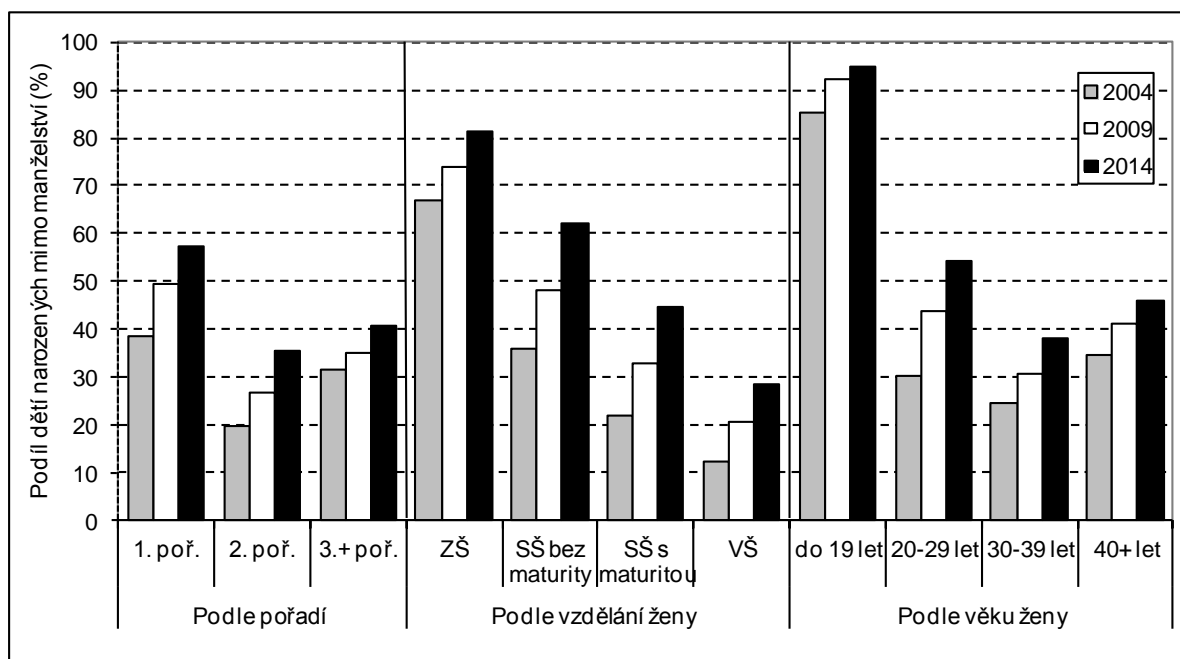
Na tuto problematiku Tomáš Katrňák [2006] vypracoval studii, kde česká populace na změny rodinných trendů (např.: podíl počtu dětí vyrůstající pouze s jedním rodičem) sdělila své názory. Z dotazovaných pouze 3 % hodnotily tento trend za výborný či dobrý, 17 % hodnotilo trend neutrálně a zbylých 80 % ho považuje za špatný a velmi špatný.

I v české společnosti můžeme svobodné matky rozdělit do dvou skupin. První skupina svobodných matek považuje manželství za přežitek, bez něhož se dá žít. Matky jsou poměrně dobře vzdělané a jejich profese by měla být prestižní. Tato skupina je sociálně a ekonomicky zabezpečená

Zatímco druhá skupina, které se rodí nejvíce nemanželských dětí v české společnosti, jsou svobodné matky s nižším vzděláním, ženy nejsou ekonomicky zabezpečené. Matky, ač mají s kým uzavřít sňatek, zůstávají stále neprovdané, neboť si tak vylepšují svou ekonomickou situaci.

Graf č. 5 ukazuje podíl dětí narozených mimo manželství v České republice, podle vzdělání a věku ženy. Nejčastěji otěhotní mladé ženy do 19 let (skoro s 95 % pravděpodobností), které mají nižší vzdělání, základním vzděláním (80 %). Naopak nejmenší počet narozených dětí mimo manželství v ČR je u žen, které vystudovaly vysokou školu.

Graf č. 5 Podíl dětí narozených mimo manželství v České republice [ČSÚ, 2015c]

Z čehož vyplývá, že nárůst počtu svobodných matek v současné české společnosti je důsledkem sociálně politických opatření směřovaných od státu k rodinám. Systém sociálních dávek je v České republice totiž nastaven tak, že příliš nemotivuje lidi, kteří čekají, nebo se jim už narodilo dítě a mají nízké příjmy, uzavírat sňatek. Ekonomicky je pro ně výhodnější volit strategii nemanželsky narozeného dítěte. [Katrňák, 2006]

Z vypracované studie Tomáše Katrňáka, který použil sběr dat z reprezentativního výzkumu české populace z roku 1999, vyplývá, že v české společnosti převládá druhá skupina svobodných matek (sociálně a ekonomicky nezabezpečené matky).

3.1. Neúplné rodiny

Neúplnou rodinu můžeme definovat jako soužití jednoho rodiče a dítěte. Neúplná rodina nám může vzniknout ze 3 důvodů:

1. Úplná rodina vůbec nevznikne - jedná se o případ, kdy svobodná matka zůstane sama se svým dítětem
2. Úplná rodina přestane dočasně nebo trvale plnit svoji funkci - např. rodič je s dítětem dočasně sám, protože druhý rodič vykonává vojenskou službu, je ve výkonu trestu nebo trvale opustil rodinu
3. Úplná rodina zanikne, a to buď přirozenou cestou (smrtí jednoho z rodičů) nebo cestou nepřirozenou (rozvodem manželství). Posledně zmiňovaný případ je v dnešní době nejrozšířenějším při vzniku neúplných rodin. [Šťastná, 2009]

Zde musíme opět zmínit vysoký stupeň rozvodovosti na českém území, a to zejména s nezletilými dětmi.

Kde u rozpadu rodiny nepřirozenou cestou (rozvodem) bylo u jednoho z partnerů rodinné prostředí v dětství narušené, což vedlo k neuváženému brzkému svazku či k nízké sociální pozici. [Singly, 1999]

Z posledního šetření SILC (Šetření příjmových a životních podmínek domácností) bylo zjištěno, že domácností samoživitelek za rok 2013 je odhadem 165,4 tisíc, kde jeden z rodičů živí jedno či více závislých dětí (neúplné rodiny). Načež úplných rodin bylo 991,4 tisíc. Z čehož plyne, že přibližně každá sedmá domácnost je domácnost neúplných rodin. [ČSÚ, 2015]

V roce 2015 soudy České republiky vydaly 26 100 rozhodnutí o rozvodu, což je o 700 méně než minulý rok. Návrhy na rozvod podávala nejčastěji žena, a to téměř v polovině případů, 31 % návrhů o rozvod bylo navrhuto společně a z 24 % podal návrh muž. Pro 1/5 zúčastněných se jednalo o druhý či další rozvod. Při čemž 57,7 % se týkala manželství s nezletilými dětmi. Nejčastěji se rozvod konal po šesti letech manželství. Průměrná délka manželství je 13 let. [ČSÚ, 2015]

Tabulka č. 5 Procento dětí podle typu rodiny. Sčítání ČR 2001 [Rychtaříková, 2006]

Dítě				
Rok narození dítěte	S oběma rodiči sezdánými	S oběma rodiči nesezdánými	S osamělým rodičem	Celkem
1983	75,11	2,95	21,94	100
1984	75,41	3,02	21,57	100
1985	75,72	3,08	21,21	100
1986	76,30	3,23	20,47	100
1987	76,63	3,10	20,27	100
1988	76,88	3,30	19,81	100
1989	76,74	3,42	19,85	100
1990	76,87	3,40	19,73	100
1991	76,29	3,70	20,01	100
1992	76,48	3,82	19,69	100
1993	75,70	4,09	20,21	100
1994	75,06	4,34	20,60	100
1995	75,03	4,42	20,55	100
1996	74,38	4,71	20,91	100
1997	73,60	4,86	21,54	100
1998	72,19	5,23	22,58	100
1999	70,26	5,76	23,98	100
2000	64,47	6,26	26,27	100
2001	64,78	6,48	28,74	100

V tabulce č. 5 můžeme vidět, že od roku 1983 do roku 2001 počet dětí s oběma sezdánými rodiči poklesl o více než 10 %. Děti s oběma nesezdánými rodiči vzrostl o 4 %. Poslední kategorie, která nám ukazuje počet dětí s osamělým rodičem, vzrostl o 6,8 %.

Jak jsme už zmiňovali v první kapitole, matky samoživitelky mají náročnější² výchovu dítěte. Psychologické studie nám ukazují, že existují čtyři okruhy potřeb, které musí být dobře uspokojeny, aby se dítě mohlo dobře vyvíjet po duševní stránce a aby se mohlo dobře zapojit do své společnosti. [Matějček, 1989]

- přísun vývojových podnětů dítěti
- potřeby sociálního učení
- citový vztah dítěte a matky
- zapojení dítěte svobodné matky do společenského procesu

Neúplné rodiny by měly tyto body brát v potaz, neboť orientační rodina (prostředí) formuje jedince do budoucí rodiny (reprodukční), kde se bude muset vypořádávat s problémy a chodem domácnosti jako se s nimi vypořádávala rodina, v níž jedinec vyrůstal.

3.2. Určení otcovství

Role matky a dítěte je biologicky podmíněná, avšak role biologického otce, nemusí být tak jednoznačná. Zatímco v občanském zákoníku je mateřství definováno, že matkou dítěte je žena, která ho porodila. Definice otcovství není tak jednoduchá. V občanském zákoníku najdeme hned několik zákonů, a k tomu ještě několik doplňujících paragrafů.

Definice pro otcovství podle zákona o určení otcovství § 776 je taková to: *„Pokud se narodí dítě od uplynutí 300 dne poté, co manželství zaniklo nebo bylo prohlášeno za neplatné, anebo poté, co byl manžel matky prohlášen za nezvěstného, má se za to, že otcem dítěte je manžel matky.“*

Po ukončení manželského svazku, či k jeho vůbec nenabytí, soud určuje vyživovací povinnost na dítě či partnera.

² Někdy se objevuje názor, že je výchova dítěte svobodné matky stejná, jako v úplných rodinách. A někdy se můžeme setkat s opačným názorem, že je výchova dítěte jedním rodičem lehčí, neboť matkám výchovu nikdo nekazí.

3.3. Vyživovací povinnost

Svobodná matka může žádat po otci svého dítěte, podle § 920 rodinného práva příspěvek ve formě:

- Výživné po dobu dvou let
- Příspěvek (v přiměřeném rozsahu) na náklady spojené s těhotenstvím a porodem

Pokud dojde k zániku rodiny nepřírozenou cestou (rozvodem), dítě je určeno do péče jednoho z rodičů, nebo do střídavé péče.

„Při rozvodech manželů s dětmi stále ještě ve více než devadesáti procentech svěřuje soud dítě do péče matky, o zbytek se dělí otcové s ostatními příbuznými a různými nerodinnými výchovnými institucemi. Otec může dostat dítě do své péče prakticky jen tehdy, když se prokáže, že matka je k výchově a péči o dítě mimořádně „neschopná“, zatímco on, otec je naopak mimořádně „schopný“ a má k tomu i vnější dobré podmínky“. [Matějček, 1994, str. 50]

Soud poté určí jednomu rodiči svěření do péče a druhému vyměří vyživovací povinnost pro dítě. Kdy se podle §921 musí plnit tyto požadavky:

- výživné se plní v pravidelných dávkách
- je splatné vždy měsíc dopředu (ledaže soud nerozhodl jinak, nebo se osoba s vyživovací povinností nedohodla s osobou oprávněnou jinak)

3.4. Trh práce

Práce versus rodina, to jsou dva protipóly, mezi kterými se budoucí matka musí rozhodnout. Proto se od 80. let výzkumy a sociální politika zaměřují na otázky chudoby, materiální deprivace a sociálního vyloučení. Závěry výzkumů ukázaly, že dochází k mezigeneračnímu přenosu chudoby, kde v dětství materiální deprivace vytváří silné předpoklady života v chudobě v dospělosti, což vede k nižší úrovni vzdělání a omezeným poznávacím schopnostem a důsledkem bývají malé mzdy i vysoké riziko nezaměstnanosti. [Šťastná, 2009]

„V České republice je příjmová chudoba domácností způsobena především vyšším počtem nezaopatřených dětí v domácnosti, nízkou úrovní domácnosti, neúplností rodiny a ekonomickou neaktivitou a nezaměstnaností.“ [Šťastná, 2009, str. 26]

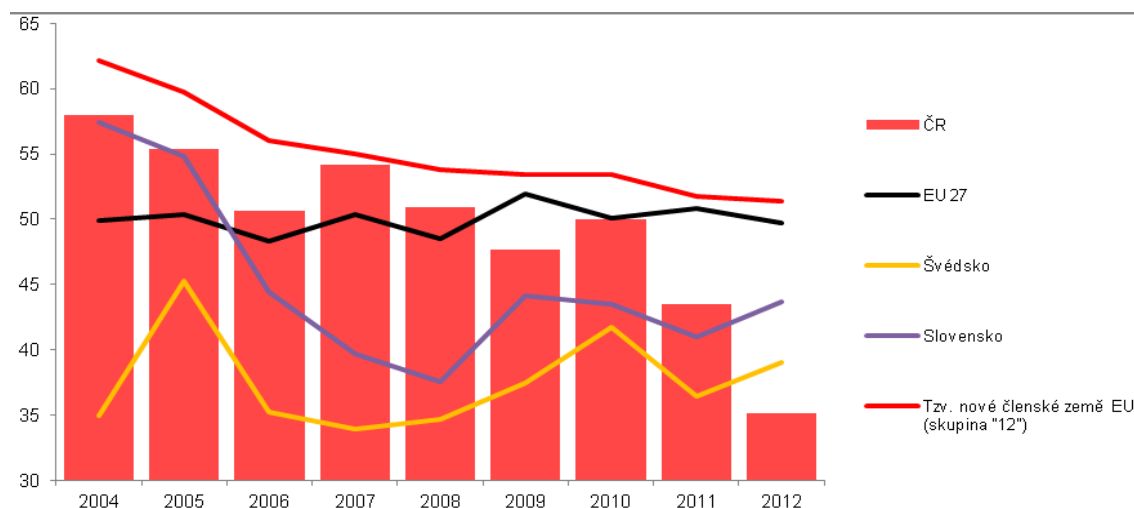
Při zkoumání sociálního vyloučení je nutné monitorovat všechny faktory, které ovlivňují sociální poměry. Studie Evropské komise sledují – úroveň vzdělání, participaci na pracovním trhu, příjmovou chudobu, riziko nízkého příjmu, dosažitelnost bydlení atd. Tyto faktory rozdělují matky samoživitelky do několika různých sociálních skupin (např.: svobodné matky, rozvedené matky, matky žijící v nesezdaném soužití). [Šťastná, 2009]

Šetření Českého statistického úřadu ukázala, že nejvíce ohrožené osoby chudobou a sociálním vyloučením jsou osoby mladší 16 let (19,3 %) a poté to jsou osoby ve věku 16 – 64 let (14,8 %). [ČSÚ, 2015]

Výzkumy zabývající se otázkou ekonomické deprivace poukázaly na fakt, že neúplné rodiny stále častěji bydlí v nájemných bytech. Bytová politika různých zemí se snaží znevýhodněnou pozici osamělých rodičů zlepšit pomocí přístupu k obecním bytům či sociálnímu bydlení (např.: azylové domy). [Šťastná, 2009] V roce 2015 byla materiální deprivace v České republice snížena na 5,2 %.

V porovnání s Evropskou unií byla Česká republika (roku 2013) ohrožena příjmovou chudobou nebo sociálním vyloučením asi jedna třetina (35,1 %) domácností samoživitelek, zatímco průměrná data Evropské unie zaznamenávají asi jednu polovinu (49,7 %) domácností ohrožené příjmovou chudobou či sociálním vyloučením. Ve dvanáctce nových členských států je dokonce procentuálně nadpoloviční počet ohrožených osob sociálním vyloučením. Jediné Finsko má nejnižší počet těchto domácností (31,2%). [ČSÚ, 2015d]

Graf č. 6 Riziko příjmové chudoby nebo sociálního vyloučení u osob žijících v domácnostech s jedním dospělým a závislými dětmi (v % z celkového počtu osob žijících v těchto domácnostech) [ČSÚ, 2015e]

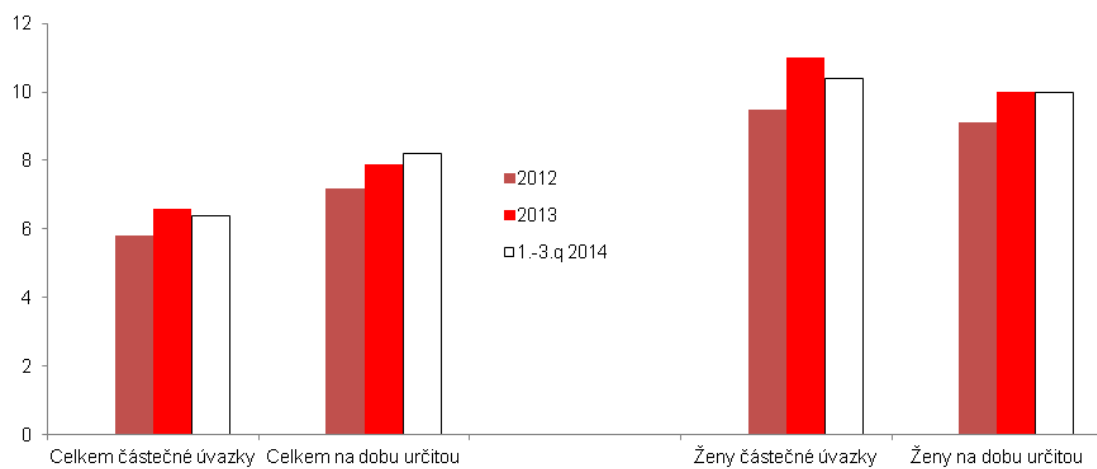
V České republice je každá sedmá rodina samoživitelek z deseti nejvíce ohrožena. Celkový počet činí 70,3 %. V porovnání s EU se jedná o třetí nejlepší poměr, neboť průměr Evropské unie za 28 států tvoří 89 % domácností samoživitelek s nejnižšími příjmy. [ČSÚ, 2015d]

Po roce 2009 se na trhu práce v ČR odehrávají strukturální změny, především díky rostoucím počtům pracovního poměru na částečný úvazek a dobu určitou. Bohužel tento nárůst částečných pracovních úvazků nemohl pokrýt veškeré možnosti žen.

V grafu č. 7 můžete sledovat postupný nárůst zaměstnanosti žen na částečný pracovní úvazek a práci na dobu určitou. Tento nárůst pomohl domácnostem samoživitelek, kde také ekonomická aktivita rostla (v roce 2006 pracovalo 66 % samoživitelek, v roce 2008 to bylo 69 % samoživitelek, v roce 2013 pracovalo 79 % samoživitelek).

V roce 2013 zaměstnanost žen na částečný úvazek činila přes 10 %.

Graf č. 7 Zaměstnanost žen – práce na částečný úvazek a na dobu určitou [ČSÚ, 2015d]

3.5. Pomoc ze strany státu

„Oslabování funkčnosti a role rodiny, které po roce 1989 způsobilo na jednu stranu mnoho „protirodinných“ tlaků (tlak médií, tlak na konzumní orientaci a flexibilní a disponibilní pracovní sílu) a nových rizik (chudoby, nezaměstnanosti), bylo na druhé straně ovlivněno také postupnými změnami rozdělení rolí muže a ženy v rodině, zejména oslabenou rolí muže jako živitele a otce. Z hlediska postavení žen na trhu práce došlo ke změnám ve smyslu jejich větší emancipace, nicméně toto postavení je i nadále, zejména v souvislosti se zastáváním role matky a pečovatelky, znevýhodněné. Proto je podíl žen mezi nezaměstnanými vyšší. Rovněž jejich výdělky, přes to, že vykonávají stejnou práci jako muži, jsou nižší. Stávající situaci dokresluje i vysoká úroveň rozvodovosti a vysoký podíl neúplných rodin s nezaopatřenými dětmi. Solidarita bezdětných s rodinami pečujícími o děti se vytrácí z postojů lidí i z podmínek vytvářených pro život rodin státem.“

Tento odstavec můžeme nalézt v preambuli Národní koncepce rodinné politiky. [MPSV, 2005b, str. 3]

Veškerá pomoc ze strany státu matkám samoživitelkám je udávána ve formě příspěvků, a to ve dvou státních programech, státní sociální podpora a pomoc v hmotné nouzi.

Tyto příspěvky podléhají Národní koncepci rodinné politiky, která je zaměřena na současnou situaci českých rodin. Dále se také zaobírá rodinou s nezaopatřenými dětmi, hodnotou rodičovství, neúplnými rodinami, menšinovými etniky a podobně.

Právě tato pomoc ze strany státu je pojímána jako významná sociální investice do budoucna pro celou společnost, nikoli jako zátěž pro státní rozpočet.

Stát se proto zaměřuje na celkovou proměnu společenské atmosféry, kdy kulturní změna bude stavět rodinu do popředí, kde jí bude věnována pozornost a péče. Dále se zaměřuje na příznivější ekonomické podmínky pro rodiny, především s nezaopatřenými dětmi. Dalším předpokladem je prolomení systémové lhostejnosti

společnosti vůči rodině. Kdy rodiny v nepříznivých situacích potřebují pomoc a podporu, avšak ne v podobě manipulace a nátlaku.

Stát chce této změny dosáhnout soustavnou pozorností a dostatečnými zdroji, a zachází s rodinou politikou jako s „živým“ tvorem ve společnosti, proto musí co nejlépe předpovídat společenské změny, a to v dlouhodobém kontextu společenských činů.

3.5.1. Současná situace české rodiny

„Současná česká rodina se potýká s řadou socioekonomických překážek, společenských tlaků, kulturně hodnotových proměn a rozporů a vysokých nároků na výchovu dětí a jejich péči. Tyto skutečnosti způsobují ztížení podmínek k jejímu bezproblémovému fungování a obtížnější naplňování jejích potřeb“ [Národní koncepce podpory rodiny s dětmi, 2005, str. 9]

Česká společnost, jako ostatní státy, se potýká s nízkou porodností, kdy mladým lidem se rodí méně dětí, než si naplánovali. Tento stav poté vede k rostoucí míře stárnutí české populace. Při zakládání rodiny se mladí lidé setkávají s celou řadou socioekonomických překážek. K nejčastějším patří finanční nedostupnost bydlení a obtížné nalezení práce a její udržení (jistá pracovní pozice). Také vzrůstá náročnost na vzdělání, což vede k odkládání založení rodiny a početí dítěte. V současné době se ženy rozhodují k početí prvního dítěte okolo 30 věku života. Dále také narůstá názor, že život v manželství je často prezentován jako nmoderní forma života bránící rozvoji individuality. Přesto česká rodina stále inklinuje k tradičním rodinným hodnotám, avšak za poslední desetiletí narůstá rozvolňování partnerských vztahů. Tento rozpor se projevuje ve vztahu rodiny a zaměstnání, kdy má rodič obavy z naplnění rodinných funkcí v současných ekonomických a sociálních podmínkách.

S finanční situací rodin s dětmi právě pomáhá podpora státu. Nejhorší situace jsou pak u nízkopříjmových rodin, zejména u neúplných rodin, anebo rodin s více dětmi. V těchto rodinách je závislost na finanční podpoře od státu stále vysoká. Proto je (od

roku 2007) v systému státní sociální podpory výrazně navýšen rodičovských příspěvek, který zohledňuje zvyšující se „hodnotu ušlých příležitostí“, spojenou s péčí a výchovou dítěte. Tato úprava umožňuje rodičům zvolit takovou rychlost čerpání příspěvku, která nejlépe vyhovuje rodinné situaci. Avšak systém sociálního zabezpečení vykazuje svou slabou stránku efektivity, co se týče adresnosti příjemců dávek. Neboť podmínky pro vyplácení dávek jsou nastaveny z různých hledisek. Buď jsou řízeny principy systému pomoci v hmotné nouzi, nebo úprava na vyplácení dávek (např.: rodičovský příspěvek, kde došlo k posupnému rozvolňování). Tento systém dávek pro rodiny je také nedostatečně propojen se systémem daňové podpory, kdy podpora rodin je použita pouze u daní z příjmu fyzických osob.

Mezi další formy finanční podpory patří i různé slevy v oblasti dopravy, kultury, rekreace a sportu.

Stát se také pokouší matky z rodičovské dovolené přenést zpět do pracovního poměru, avšak tuto možnost využívá velice málo žen, i přestože zákoník práce plynulý přechod z rodičovské či mateřské dovolené umožňuje. Tím se rozumí pružná pracovní doba či práce na zkrácený pracovní úvazek. Proto také Česká republika patří mezi země s největším počtem odpracovaných hodin týdně, to způsobuje komplikace sloučit práci a rodinu.

Mezi další problémy v ČR patří nedostupnost služeb pečující o děti do 3 let. V současné době existují instituce, jako jsou mikrojesle³ či dětské skupiny⁴.

³Mikrojesle jsou určeny jako veřejná služba, která nabízí pravidelnou profesionální péči o děti od 6 měsíců do 4 let. Děti jsou v kolektivu maximálně čtyř dětí, a to pět dní v týdnu minimálně osm hodin denně. Dále zaručují kvalitu péče a finanční dostupnost pro všechny rodiče, kteří potřebují zajistit péči o své děti, zatímco pracují nebo studují. V současné době budou mikrojesle ověřovány v některých obcích ČR, případně ve spolupráci s neziskovými organizacemi.

⁴ Dětská skupina je taková služba, která je evidovaná u Ministerstva práce a sociálních věcí. Poskytovatel dětské skupiny musí umožnit dítěti docházku v rozsahu nejméně 6 hodin denně.

Pro děti starší 3 let je zabezpečena předškolní výchova prostřednictvím sítě mateřských škol, které jsou hojně využívány. Avšak v posledních letech převyšuje poptávka za nabídkou, kdy v určitých regionech se děti do MŠ nedostanou.

Stát, pro upokojování potřeb českých rodin, poskytuje široké spektrum sociálních služeb, v rámci zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách. Ty se převážně zaměřují na jednotlivé členy rodiny, ale také na celek rodin, který je ohrožen nepříznivou sociální situací, kterou nedokáží zvládnout vlastními silami. Často jde o neúplné rodiny, vícedětné rodiny, rodiny se zdravotně postiženým členem, romské rodiny či rodiny přistěhovalců. Právě tyto rodiny se potýkají s obtížemi, jak ekonomickými, tak výchovnými. Dostupnost sociálních služeb zajišťují obce, kraje a neziskové organizace.

Dalším typem sociálních služeb jsou služby na podporu rodiny, které mají preventivní charakter. Jejich cílem je usnadňovat a posilovat manželské soužití, zkvalitňovat rodinné vztahy, podporovat rodiny v péči o děti, a také k jejich výchově. I přesto, že tyto postupně rozvíjející služby nejsou legislativně ukotveny, od roku 2005 jsou služby pro rodinu finančně podporovány ze státního rozpočtu prostřednictvím dotačního programu MPSV.

Každý kraj či obec má odlišný názor na rozsah i kvalitu podpory rodiny, což vede k neexistenci jednotného programu. Proto je někdy termín rodinná politika vnímán neurčitě. V české společnosti chybí povědomí o obsahu rodinné politiky. Ta je většinou spojována se státní sociální podporou, sociální péčí, či s právní ochranou dětí.

Státní sociální podpora

O státní sociální podporu si může zažádat každý občan, podle zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře. A může dostat následující dávky:

Tabulka č. 6 Dávky státní sociální podpory

Přídavek na dítě	Rodičovský příspěvek	Příspěvek na bydlení	Porodné	Pohřebné
Je to dlouhodobá dávka, která je poskytována rodinám s dětmi. Nárok mají rodiny s příjmem do 2,4 násobku životního minima.	Nárok na tento příspěvek má rodič, který po celý kalendářní měsíc osobně, celodenně a řádně pečuje o dítě, které je nejmladší v rodině	Dávka je spojena s náklady na bydlení. Nárok má vlastník nebo nájemce bytu přihlášený v bytě k trvalému pobytu	Jednorázová dávka, pro rodiny s nízkými příjmy (čtvrtletní příjem do 2,7 násobku životního minima)	Nárok na dávku má osoba, jež vypravila pohřeb nezaopatřenému dítěti. Zemřelá osoba měla ke dni úmrtí trvalý pobyt na území ČR.
Dítě do 6 let 500kč Dítě 6 – 15 let... 610kč Dítě 15 – 26 let 700kč	Částka činí 220 000kč, nejdéle po dobu 4. let	Příspěvek činí 30% (v Praze 35%) na pokrytí nákladů na bydlení.	První živé narozené dítě 13 000kč, druhé živé narozené dítě 10 000kč.	Částka je pevně stanovena na 5000kč

[MPSV, 2015a]

„Sociální dávky, určené domácnostem a jednotlivcům, jsou poskytovány na základě systému sociální ochrany ve finanční či naturální formě. Jejich cílem je pomoci jim v jejich složité ekonomické situaci.“

[<http://apl.czso.cz/pll/eutab/html.h?ptabkod=tps00107>]

Pomoc v hmotné nouzi

Na pomoc v hmotné nouzi má nárok osoba nebo rodina, která nemá dostatečné příjmy a její celkové sociální a majetkové poměry neumožňují uspokojit základní životní potřeby.

Tabulka č. 7 Přehled dávek pomoci v hmotné nouzi

Příspěvek na živobytí	Doplatek na bydlení	Mimořádná okamžitá pomoc
Jedná se o základní dávku pomoci v hmotné nouzi, která pomáhá osobě či rodině při nedostatečném příjmu.	Tato dávka řeší nedostatek příjmu k uhrazení nákladů na bydlení, kde nestačí vlastní příjem a ani příspěvek na bydlení ze systému státní sociální podpory. Žadatel musí získat příspěvek na živobytí	Je poskytována osobám, které se ocitnou v situacích, které se potřebují neodkladně řešit (např.: havárie, ztráta peněžitých prostředků, nedostatek prostředků vztahující se na vzdělávání či zájmové činnosti nezaopatřených dětí...atd).
Částka je stanovena pro každou osobu individuálně. Odvíjí se od částek existenčního a životního minima. ⁵	Dávka je poskytována osobě, která byt užívá na základě smlouvy. Výše této dávky je stanovena, k zaplacení nákladů na bydlení (tzv. nájem, energie...atd.)	Výše stanovené dávky se liší od životních situací (např.: povodně – dávka může být vyplacena až do výše 15 násobku životního minima, 51 150 Kč)

[MPSV, 2015b]

„Zákon o pomoci v hmotné nouzi pamatuje i na specifické situace spojené s bydlením. V případech hodných zvláštního zřetele může orgán pomoci v hmotné nouzi doplatek na bydlení poskytnout do části bytu, po splnění hygienických podmínek a udělení souhlasu obce do ubytovacího zařízení a po splnění stavebně technických standardů kvality bydlení do jiného než obytného prostoru. Jako případ hodný zvláštního zřetele se vždy považuje ubytování v pobytových sociálních službách (např. azylový dům, domov pro seniory, chráněné bydlení).“

Tyto dávky jsou jednorázové. Odvolávacím orgánem je Ministerstvo práce a sociálních věcí.

⁵Příspěvek na živobytí u osoby, která dluží na výživném pro nezletilé dítě částku vyšší než trojnásobek stanovené měsíční splátky, činí částku existenčního minima.

4. Vybrané země EU

Ve čtvrté kapitole se především zaměřím na časovou dotaci⁶ mateřské a rodičovské dovolené, v různých zemích Evropské unie a to zejména Švédska, Dánska, Finska, Německa, Holandska a také Francie. Tyto země jsem si vybrala záměrně, neboť spadají do západních a severních států Evropské unie. Leč Česká republika spadá geograficky do střední či východní Evropy, ideově se řadí spíše k západním státům, proto jsem vybrala právě ony státy. Zde se také zaměřím na to, jak jednotlivé státy pomáhají svobodným matkám na trhu práce.

Veškeré země Evropské unie vyplácejí dávky sociálního zabezpečení (rodinné dávky – příspěvek na děti, rodičovský příspěvek), podle ekonomického stavu rodiny a místa bydliště. Konkrétní podmínky ustanoví vnitrostátní právní předpisy.

Na porovnávání rodinných dávek ve státech Evropské unie jsem použila internetový server europa.eu (oficiální internetové stránky Evropské unie), publikaci Neúplné rodiny od Anny Šťastné, a také výpovědi 7 českých matek, které v daných zemích žily (či stále žijí).⁷

⁶ V jednotlivých zemích okrajově zmíním ekonomickou stránku, zejména se zaměřím na mateřskou a rodičovskou dovolenou. Avšak ekonomickou stránkou se nebudu zabývat podrobně, neboť se národní ekonomiky různých zemí liší. V některých zemích se dostávají pravidelné platby, zatímco v jiných získáváte určité daňové výhody na základě své rodinné situace a podobně.

⁷ Tyto výpovědi čerpám z publikace *Mateřská dovolená, nebo rodičovský čas?*. Tato publikace byla vydána v rámci projektu „Sladování soukromého a pracovního života v mezinárodním kontextu“.

Typy sociální politiky zaměřené na rodiny samoživitelů

Koncem 80. let vznikla nová kvalifikace politik zaměřená na rodiny samoživitelů, která je rozdělena do čtyř skupin strategií s rozdílnými přístupy.

Prvním přístupem je „strategie proti chudobě“, tento jev je typický pro Velkou Británii. Kdy je strategie zaměřená především na obecně chudé, ale rodiny samoživitelů z ní mohou také čerpat. Hlavními opatřeními jsou sociální pomoc, rodinné dávky, systém zdravotnictví, příspěvky na bydlení a nepřímo podporované setrvání pečujícího rodiče v domácnosti, neboť matky malých dětí mohou jen velmi obtížně využívat služeb péče o děti, které nejsou příliš dostupné. [Šťastná, 2009]

Druhým přístupem je „strategie osamělé matky“, která je typická pro Norsko. Její typičností je poskytnutí pomoci matkám, aby setrvaly v domácnosti. [Šťastná, 2009]

Třetí strategie je „obecná strategie děti - mladí lidé“, která je zastoupena ve Francii. Tato strategie poskytuje rodinné dávky, mateřskou a rodičovskou dovolenou. Hlavním cílem je poskytnout finanční pomoc rodičům s velmi malými dětmi. Tento přístup se snaží sjednotit práci a rodinu, aby rodič tyto oblasti mohl zvládnout. [Šťastná, 2009]

Poslední strategie se nazývá „harmonizace rodiny a zaměstnání“, která je charakteristická pro Švédsko. Hlavními přídávky jsou rodinné dávky, mateřská a rodičovská dovolená. Předpokladem této strategie je, že každá žena by měla pracovat. [Šťastná, 2009]

Tyto čtyři přístupy můžeme rozdělit do dvou směrů, a to z hlediska podílení se umístění matek na trhu práce. Kde prvním směrem jsou státy, jejichž hlavním cílem je, aby rodiče samoživitelé pečovali o děti v domácnostech (např. Norsko, Velká Británie). Naopak druhým směrem jsou státy, které umožňují skloubit rodinné a pracovní oblasti (Švédsko, Francie). [Šťastná, 2009]

4.1. Dánsko

Dánský systém výchovy a péče o děti je náročnější, individuálnější, a daleko méně strukturovaný než v České republice. Ženy, které otěhotní, jsou v pracovním úvazku do osmého měsíce těhotenství. Mateřská dovolená pro matky začíná čtyři týdny před předpokládaným termínem porodu, dávky se nadále matce vyplácejí po dobu 46 týdnů, z nichž posledních 32 týdnů mohou rodiče sdílet. To znamená, že si otec či matka mohou vybrat libovolný počet týdnů v péči o dítě. [Jonášová, 2012]

Rodičovská dovolená je zaplacená zaměstnavatelem, většinou je to 60 – 80 % platu. V případě, že jeden z rodičů přejde do pracovního poměru, rodičovská dovolená může být proporcionalně rozdělena (na 40 až 46 týdnů). Otec má peněžitý nárok na vyplácení dávek po dobu dvou týdnů, a to během 14 týdnů po porodu.

[<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1107&langId=en&intPageId=3199>]

Od půl roku věku dítěte stát garantuje místo v instituci (jesle či mikrojesle), proto většina žen zůstává na rodičovské dovolené s dítětem půl roku až rok. Mikrojesle provozuje obec, ta má jednu hlavní vychovatelku, která má pod sebou přibližně další pět vychovatelek. Tento spolek se schází jednou týdně a hlavní vychovatelka dohlíží na to, aby to všechno fungovalo. Navštěvuje vychovatelky (matky) doma, má spojení s rodiči dětí a podobně. Tyto ženy nemusí být vždy pedagogicky vzdělané, ale mají absolvované pedagogické kurzy či semináře. Náklady na tyto zařízení hradí částečně stát a částečně rodiče (cca 12 % běžného platu, 5 000 dánských korun).⁸ [Jonášová, 2012]

⁸ Mirka Bendix – Beranová o dánské zemi říká: „*Babičkovský model v Dánsku nefunguje. Hlídací babičky nejsou potřeba, když má každá rodina zajištěné místo v instituci, takže babičky mohou být jen pro zábavu. Také tatínkové se dětem v Dánsku více věnují, a to už na první pohled. Stačí se podívat na hřiště nebo na to kdo vyzvedává děti ze školky. Také je zcela normální, že otec bývá na otcovské dovolené, většinou z toho důvodu, že matka má lepší práci nebo nechce být na mateřské dovolené tak dlouho. Reakce tatínků jsou velmi pozitivní – tvrdí že jsou vděční, že měli možnost si*

Rodičovské dávky jsou vypláceny podle trvalého bydliště či zaměstnání v Dánku (Grónsku nebo Faerských ostrovů). Pokud žijete v této zemi 6. měsíců, máte nárok na 25 % dávky, 1.rok-50 % dávky, rok a půl-75 % dávky a od dvou let vám bude vyplacena celá dávka. Při čemž příspěvek na dítě je závislý na věku dítěte.

Rodičovskou dovolenou v Dánku využívá 6,4 % otců.

[<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1107&langId=en&intPageId=3199>]

Rodiče dětí v Dánku mají různé výhody. Většinu výhod přijímá matka, pokud otec nežije s matkou a má dítě svěřené do péče, má i on ony výhody (přídavek na dítě s osamělým rodičem, přídavek na dítě, kde nebylo určeno otcovství, přídavek na dítě u vícečetných porodů, přídavek na dítě pro rodiče v oblasti vzdělání, zvláštní příspěvky atd.). Nárok na přídavky závisí na tom, do jaké skupiny se rodiče/rodič zařadí.

[<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1107&langId=en&intPageId=3199>]

Částka, kterou lze na dítě obdržet je závislé na věku dítěte:

Věk dítěte	Přídavek na dítě (bez daně) *
0-2 roky	4 404 DKK za čtvrtletí
3-6. let	3 486 DKK za čtvrtletí
7-14. let	2 745 DKK za čtvrtletí
15-17. let	915 DKK za měsíc

*údaje za rok 2014

V dánském rodinném systému je instituce Udbetaling Danmark, která je veřejný orgán odpovědný za řadu veřejných služeb občanům. Rodičům či dítěti stát vytvoří účet NemKonto, na který poté stát posílá přídavky na které má rodič/ dítě nárok.

[<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1107&langId=en&intPageId=3199>]

děťátko užít, když bylo úplně malé. Díky tomu i rodiny lépe fungují. V Dánku je také běžné, že muži jsou vychovateli ve školkách. Tato profese je u mužů oblíbená a má prestiž.“

4.2. Švédsko

Cílem švédské rodinné politiky je vyrovnání životních podmínek mezi rodinami s dětmi a rodinami bez dětí, kdy jsou oba rodiče podporováni při kombinaci práce mimo domov s rodinnými povinnostmi, stát také poskytuje speciální podporu rodinám v nepříznivých životních situacích. [Šťastná, 2009]

Švédský systém péče o dítě se začal vyvíjet ve 30. letech minulého století, avšak první zákony vešly v platnost ve 40. letech. Tyto zákony vycházely z toho, že budoucí matka je samoživitelka, která má v péči dítě, takže se začaly zřizovat školky, aby matky mohly do práce. Největší reformy přišly na začátku 70. let, kdy stát se podílel na zřizování předškolních zařízení. [Jonášová, 2012]

V tomto období (1937) stát zavedl platbu výživného pro matky samoživitelky. Kdy rozvedeným, ovdovělým či svobodným matkám byla poskytnuta peněžitá pomoc (výživné na dítě) ze strany státu. Poté se stát snažil dostat alespoň část peněz od otce dítěte. [Šťastná, 2009]

Na začátku 80. let se začala ve Švédsku zvyšovat porodnost, jejíž příčinou byly pravděpodobně dva důvody. Za prvé to byla příznivá hospodářská situace, kdy si rodiny mohly dovolit mít další dítě a zároveň to byly změny v politice Švédska, která zvýhodňovala rodiče, kteří měli děti krátce po sobě. Toto opatření mělo zřetelný účinek, kdy porodnost dětí výrazně stoupla. Avšak švédské matky setrvaly na pracovním trhu, poté co zredukovaly svoji pracovní dobu (40 % zaměstnaných matek s dětmi do 7 let pracuje na částečný úvazek).⁹

⁹ „ V roce 1968 do této země emigrovali moji rodiče, tak jsem v této zemi vyrůstala. Vyhrála jsem konkurz na místo ředitelky Českého centra ve Stockholmu a dva týdny jsem nato zjistila, že jsem těhotná. Ani o práci, ani o dítě jsem nechtěla přijít, takže jsem se rozhodla, že to zvládnou. Jelikož jsem šla do Švédska, do země, kterou dobře znám, věděla jsem, že to půjde. Že na mě nikdo nebude zle hledět, když půjdu po třech či čtyřech týdnech zpátky do práce. Když jsem nastoupila ředitelování, rodiče či manžel mi

Konečná data výzkumu Family and Fertility Survey ukazují, že na přelomu 80.-90 let se 90 % dětí narozené mimo manželství narodilo do nesezdaného soužití a pouze 10 % se narodilo osamělým matkám. [Šťastná, 2009]

Ve švédské společnosti panuje názor, že základem státu není rodina, ale individuum. Proto stát věnuje hodně úsilí do předškolní výchovy. V současné době existují tři úrovně předškolních zařízení, záleží na tom, kam dítě přihlásíte. Jsou to komunální školky, nebo státem zřízené či soukromé školky. Při čemž soukromá školka musí dodržovat normy a školské zákony (např.: plnit pedagogický plán), neboť od roku 1999 stát školky dotuje. [Jonášová, 2012]

Při narození dítěte mají rodiče nárok na rodičovskou dovolenou, která trvá po dobu 480 dní (při vícečetném porodu se dávky vyplácejí dalších 180 dní, za každé dítě), současně otec má nárok na dalších 10 dní pobírání dávek. Dávky jsou vypláceny nepřetržitě, nebo mohou být rozděleny do několika období a vypláceny do osmi let dítěte (nebo do konce prvního roku jeho školní docházky). [www.europa.eu]

Pokud dítě onemocní, rodič musí přerušit výdělečnou činnost, aby o dítě mohl pečovat, a dočasně se mu vyplácí peněžité rodičovské dávky. [www.europa.eu]

vozili dítě na kojení, toto jsem provozovala až do sedmi měsíců věku dítěte. Poté mi pomohl švédský systém předškolky, do které můj mladší syn nastoupil v roce a půl. Švédský systém si nemohu vynachválit.“ Tvrdí švédská maminka Lucie Svobodová.

4.3. Finsko

Ve finské společnosti je velice silná rovnoprávnost mezi pohlavím. V minulosti tu veškeré (feministické) debaty probíhaly víceméně svobodně, proto výsledky obdobných studií mají jinou výpovědní hodnotu, než například v postkomunistických zemích, kde do 90. let nemohla probíhat žádná diskuse.¹⁰

Ženy, kterým se narodilo dítě, mají nárok na mateřskou (otci otcovskou) dovolenou. Ke všemu obdrží grant, a to ve formě balíčku anebo peněžitou částku 140 euro. Mateřský příspěvek vyplácí během 105 dní. Matky si dále mohou zažádat o zvláštní příspěvek v mateřství, pokud nemohly docházet do pracovního prostředí (např.: Jejich práce zahrnuje výskyt chemických látek, záření nebo infekční choroby.). Po mateřské dovolené začíná rodičovská dovolená, tu může čerpat matka, nebo otec. Rodičovský příspěvek vyplácí instituce KELA (Finský ústav sociálního pojištění) po dobu 158 pracovních dní.

[<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1109&langId=en&intPageId=2916>]

Otcové si mohou po narození dítěte vzít rodičovskou dovolenou po dobu maximálně 54 pracovních dnů. Z toho otec může být doma po dobu maximálně 18 pracovních dnů, tj. přibližně tři týdny. Během rodičovské dovolené KELA vyplácí příspěvek na

¹⁰ „V diskuzích a médiích, které sleduji, se pravidelně ozývají ohlasy, které volají potom, aby se péče o děti do tří let věku odehrávala doma. Přímou o matkách se ale odváží mluvit jen ti nejvyhranější, většinou se hovoří o rodičích. I ty nejobecněji nebo neurčitě formulované názory ale občas sklouzávají do toho, čemu se říká diskurz obviňování matek, na který jsou ženy ve Finsku hodně citlivé a umí se proti němu ozvat. Ve srovnání s tím, co si ale pamatuji z Česka, je tu daleko samozřejmější, že dítě jde do školky nebo do jakéhokoliv zařízení péče kolem roku a nikdo z toho nedělá velké drama. Navíc se klade důraz na to, jak se cítí rodič: lidé, kteří se mohou realizovat pracovně, jsou podle všech výzkumů klidnější a vyrovnanější a s dětmi trpělivější, než lidé, kteří mají pocit, že jim něco utíká a jsou doma s dětmi frustrovaní.“ Reflektuje finskou situaci Viola Parente - Čapková

otcovství.

[<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1109&langId=en&intPageId=2916>]

Finskou společnost na začátku 90. let postihla hospodářská krize a nezaměstnanost, a tak ženy více zůstávaly s dětmi doma. Avšak okolo roku 1995 se děti rodí generaci ze 70. let, která nemá na děti čas, neboť se věnuje kariernímu postupu nebo zlepšování světa. Proto ve Fisku existují různé typy předškolního zařízení. Obecné školky (päiväkoti, což znamená denní domov), které jsou pro rodiče nežádanější, neboť pedagogický personál je vysoce kvalifikovaný (osoba s kvalifikací učitel/učitelka musí mít alespoň bakalářský titul). Další formou je tzv. miniškolka (perhehoito, což znamená rodinná péče). Tyto miniškolky vede osoba, která nemusí mít tak vysoké vzdělání jako učitelka v obecné školce, ale musí mít certifikát. Této formě často pomáhá obec, nebo luterská církev, která provozuje 1-2x týdně dopolední kroužky pro děti od 3 let. Podobně také funguje forma párové tety, které bývají každý den dopoledne na vybraných hřištích, kdy se starají o děti ve skupině, většinou několik hodin denně. [Jonášová, 2012]

Ve Finsku děti chodí do školy od sedmi let (podle kalendářního roku). Kdy v šesti letech nastoupí dítě do předškolní třídy, která slouží k tomu, aby přechod do školy byl snazší a plynulejší. Zde se děti učí pomalu číst a psát, sociálním dovednostem a spolupráci ve skupině.

[<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1109&langId=en&intPageId=2916>]

Roku 1984 nabyl platnosti zákon, který zakazuje jakékoliv násilí na dětech. Seběmenší vztáhnutí ruky na dítě je ve Finsku potrestáno a tolerance je nulová.

4.4. Německo

„Německo je konzervativní sociální stát, v němž je tradiční vnímání ženské role podporováno rodinnou politikou. To vytváří situaci, v níž se mnohé ženy musí rozhodnout mezi rolí matek a výdělečnou činností, ovšem za současné sílící emancipace žen a sílící orientace na výdělečnou činnost.“ [Šťastná, 2009, str. 104]

V roce 2007 a 2008 nabyly platnost dva zákony slučující rodinný a pracovní život rodičů. První zákon se týkal rodičovských příspěvků, a ten druhý se zabýval předškolním zařízením. Zároveň německá vláda chtěla posílit roli otce při výchově dítěte. Dále byl zavedený nárok na práci na částečný úvazek pro oba rodiče. [<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1111&langId=en&intPageId=2545>]

Přídavky na děti jsou automaticky vypláceny rodičům, či rodiči do 18 let dítěte (někdy až do 21 let dítěte, pokud nemůže najít práci a je registrován jako uchazeč o zaměstnání u vládní agentury v Německu, na Islandu, v Lichtenštejnsku, Norsku nebo ve Švýcarsku).

[<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1111&langId=en&intPageId=2545>]

Dávky v mateřství se matce vyplácejí 6 týdnů před porodem a 8 týdnů po porodu, výše dávek závisí na mzdě (avšak nesmí přesáhnout 13 euro za den). Případný rozdíl mezi výší těchto příspěvků a mzdou platí zaměstnavatel.

[<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1111&langId=en&intPageId=2545>]

Rodičovský příspěvek může rodič pobírat minimálně po dobu dvou měsíců a maximálně 14 měsíců, z čehož se otec zapojí do péče o dítě minimálně dva měsíce. V Německu se tomuto období neříká rodičovská dovolená, ale Elternzeit (neboli rodičovský čas). Výše dávky jsou 2/3 čistého zisku (rodiči s nízkými příjmy může být vyplacena celá čistá mzda), což je nejméně 300 Eur a nejvýše 1800 Eur měsíčně. Rodiny s více malými dětmi mohou získat bonus ve výši 10 % (minimálně 75 Eur/měsíčně). V případě vícečetných porodů, rodičovského příspěvku se zvýší o 300 EUR za každého dalšího sourozence.

[<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1111&langId=en&intPageId=2545>]

Pokud dítě mladší 12 let onemocní, má rodič ročně nárok na 10 dní pracovního volna, rodič samoživitel má nárok na 20 dní pracovního volna. [Šťastná, 2009]

Rodič, který obdrží rodičovský příspěvek, se smí vrátit do práce ale pouze na částečný úvazek (30 hodin/týdně). Rodičovský příspěvek může být vyplácen až do čtrnácti let dítěte.

[<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1111&langId=en&intPageId=2545>]

Rodič samoživitel má nárok na zálohu výživného od státu. Tato záloha se vyplácí, pokud výživné od druhého rodiče není placeno včas či druhý rodič výživné vůbec neplatí. Nebo částka zaplacená druhým rodičem nedosahuje úrovně životního minima, která je odvozená od věku dítěte.

[<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1111&langId=en&intPageId=2545>]

Po rodičovské dovolené se někteří rodiče rozhodnou být s dítětem do tří let doma, ale jsou i jiné možnosti – školky¹¹ (státní, spravované městem, církevní – katolické či evangelické, soukromá, nezisková) nebo tzv. Tagesmutter – matky, které se starají za peněžitý obnos o další čtyři až pět dětí. [Jonášová, 2012]

Od 1. srpna 2014 vešel v platnost zákon, který podporuje umístování dětí do předškolních zařízení. Kdy rodiče dostávají od státu příspěvek na podporu péče o děti ve výši 150 Eur na měsíc.

[<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1111&langId=en&intPageId=2545>]

¹¹ Zuzana Jürgens, matka a ředitelka Českého centra v Mnichově vidí situaci takto: „Myslím si, že je to výsledek společenských debat i toho, že v Německu je tradičně silné ženské hnutí... Tento výsledek je podporován i studiiemi psychologů, kteří netrvají na tom, že děti musí být do tří let věku s matkou doma, a snaží se ukazovat jiné možnosti. Určitou roli hraje i to, že pro společnost je zaměstnanost výhodná, to, aby byla žena nucena zůstat doma, je zbytečným mrháním pracovní silou, mnohdy velmi vzdělanou.“

4.5. Francie

„Formálním cílem francouzské rodinné politiky je postavit na stejnou úroveň ekonomické břemeno jedinců s dětmi i těch bezdětných, zajistit minimální životní standard rodin s dětmi, napomoci péči a výchově nejmenších dětí, učinit pro rodiče péči a výchovu dětí srovnatelnou se zaměstnáním a podporovat vícedětné rodiny (především aby měly ještě třetí dítě)“. [Šťastná, 2009, str. 28]

V současnosti je ve Francii vysoká zaměstnanost žen, což souvisí s kulturní revolucí v roce 1968, jejíž součástí byla i snaha o emancipaci žen.

„V roce 1999 byl francouzským parlamentem po celospolečenské diskusi schválen nový zákon týkající se forem soužití nazývaný le Pacte civil de solidarité. (PACS - Občanská smlouva o solidaritě.). Přijetí PACS bylo jednak reakcí na zvyšující se počet nesezdaných soužití, na druhé straně do značné míry přispěl také k rovnoprávnosti homosexuálů s heterosexuálními páry. PACS mohou uzavřít dvě fyzické dospělé osoby stejného nebo různého pohlaví, které chtějí uspořádat svůj společný život definovaný společnými zájmy a společným bydlištěm“. [Šťastná, 2009, str. 88]

Avšak tyto páry nemohou adoptovat dítě či podstoupit asistovanou reprodukci.

Při narození dítěte stát vyplácí ženám v 7. měsíci jednorázovou dávku ve výši 927,71 €. Tato dávka spadá do skupiny dávek tzv. Paje (což znamená příspěvky raného dětství), kdy výše dávky se liší podle věku dítěte, typu péče o děti a výši příjmu rodiče/rodičů. Tyto dávky se mohou vyplácet do 3. roku dítěte. [<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1110&langId=en&intPageId=2513>]

Mateřská dovolená trvá ve Francii 16 týdnů, kdy ženy nastupují (po ukončení výdělečné činnosti) na mateřskou dovolenou asi měsíc před předpokládaným termínem porodu, po zbylou dobu mateřské dovolené jsou doma s dítětem. [<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1110&langId=en&intPageId=2513>]

Matky, kterým se narodí třetí dítě, mají nárok na mateřskou dovolenou v trvání 26 týdnů.¹²

Otcovská dovolená trvá 11 dnů, které musí být po sobě jdoucí, v případě narození dvou či více dětí, má otec nárok na 18 dnů.

[<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1110&langId=en&intPageId=2513>]

Poté existuje rodičovská dovolená do tří let dítěte, ale ta už je neplacená. Většina žen si bere půlroční dovolenou, kdy tříletou dovolenou si už bere málokdo. Přičemž rodiny s nízkými příjmy si mohou zažádat o speciální přídavky, ale i přesto je to pro ně ekonomicky náročnější. Výše denního rodičovského příspěvku je stanovena na 42,92 € v případě, že příjemce žije v páru. Tato částka se zvyšuje na 51 €, pokud v domácnosti žije pouze jeden rodič.

[<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1110&langId=en&intPageId=2513>]

Matky mohou díky francouzskému rodinnému systému, který se zaměřuje na děti, dát své dítě ve třetím čtvrtém měsíci do jeslí. V jeslích se o děti starají vychovatelky, které mají speciální vzdělání. Děti jsou rozděleny po deseti, kdy se o ně starají dvě vychovatelky. Jesle si platí rodiče, kdy rodiče dávají určité procento z platu (nejvyšší sazba je 35 eur). Tuto instituci navštěvuje asi 1/3 dětí. Mezi jiné alternativy se řadí dva typy chův. Prvním typem jsou chůvy, které mají už starší děti, a hlídají další dvě až čtyři děti. Tyto chůvy jsou zaregistrované na obci. Druhý typ chův chodí hlídat děti do rodin, a nemusí mít žádné speciální vzdělání (do této kategorie spadají i au-pair). [Jonášová, 2012]

¹² „Ženy ve Francii berou mateřství jinak než v nás (ČR), kde si většina žen neklade otázku, zda kojit, nebo ne. Ve Francii se během těhotenství ptá lékař: „Chcete kojit?“. Většina žen ve Francii má pocit, že to ani nestojí za to na ty tři či čtyři měsíce, že je to náročné, že to bolí. Připadají mi zhýčkané. Z našeho pohledu je Francouzka krkavčí matka od začátku až do konce, mám pocit, že dítě chtějí, ale bez následků. Bylo pro mě těžké najít kompromis mezi českým systémem, kdy je žena tři roky doma, a tím francouzským, podle mého názoru to byla přechod od jednoho extrému ke druhému.“

Vzpomíná Zuzana Loubet del Bayle

4.6. Nizozemsko

Po ekonomické krizi Holandský stát zavedl podporu částečných úvazků, proto jsou v Nizozemí nejrozšířenější částečné pracovní úvazky (takto pracuje $\frac{3}{4}$ žen).¹³

Mateřská dovolená tu trvá 16 týdnů, kdy je žena před porodem povinna vzít si čtyři až šest týdnů volna. Po porodu matka dobírá mateřskou dovolenou (10 až 12 týdnů). Dávky v mateřství odpovídají plné denní mzdě. Tyto dávky vyplácí subjekt (sociální úřad), u kterého je pojištěn zaměstnavatel, přičemž maximální částka je 188,85 eur za den. Matka má ze zákona po mateřské dovolené tři měsíční neplacené volno, ale této možnosti moc žen nevyužívá.

[<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1122&langId=en&intPageId=2985>]

Po skončení mateřské dovolené si může matka či otec vybrat rodičovskou dovolenou, která je stanovená na 24násobek pracovního týdne, což znamená, že pokud pracujete například čtyři dny v týdnu – máte nárok na 104 dnů rodičovského volna. Tato rodičovská dovolená není placená (rodič si jí může vybrat až do osmi let věku dítěte).

[<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1122&langId=en&intPageId=2985>]

Ženy po mateřské dovolené spíše volí variantu, kdy nastupují do práce na částečný úvazek, a děti od třetího měsíce věku navštěvují jesle (školku). Personál školky musí

¹³ „Popularity částečných úvazků je v Nizozemsku velká, využívají ji nejen matky s dětmi, ale i další zaměstnanci. Jednoznačné vysvětlení pro to není, ale je to dané historickým vývojem, kdy ženy začaly hledat uplatnění v zaměstnání, a také emancipačním hnutím konce 60. let, kdy přibývalo vzdělaných žen, které měly potřebu se realizovat v práci. A v neposlední řadě je to typická holandská vlastnost – Holanďané jsou dobří obchodníci a dobře si spočítali, že je finančně velmi výhodné, když ženy budou pracovat, byť na částečné úvazky, a vracet se po mateřských co nejrychleji do práce.“ Na tento jev poukazuje Hana Schenk, matka dvou dětí, která žije v Nizozemsku přes 16 let.

mít odborné vzdělání. Institut je zaregistrován a podstupuje různé kontroly (hygienické nebo pedagogické).

V tomto institutu jsou děti rozděleny podle věku, kdy u nejmenších dětí jsou dvě vychovatelky na maximální počet devíti dětí. U starších dětí (2-4 roky) jsou dvě vychovatelky na 15 dětí. [Jonášová, 2012]

Tato služba je docela drahá. Částka, kterou je potřeba platit, je rozdělena do tří složek: vlastní příspěvek rodičů, příspěvek zaměstnavatele a příspěvek od státu, který se vrací rodičům ve formě odpočtu z daní. Rodiče, kteří pracují v Nizozemsku a jejich děti navštěvují předškolní zařízení, dostávají přídavky na péči o děti (tento příspěvek si rodiče mohou zažádat i na au-pair). [Jonášová, 2012]

Výši přídavek ovlivňuje několik aspektů (např.: váš příjem či příjem vašeho partnera, zda dítě chodí do registrovaného předškolního zařízení, a také hodinové ceny zařízení atd.). Přídavky se také vztahují pro nezaměstnaného rodiče, který se chystá pracovat.

Pokud dítě navštěvuje zařízení denní péče je hodinová sazba 6,70 EUR, pro out-of-školní péči 6,25 EUR a pro hlídání 5,37 EUR.

[<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1122&langId=en&intPageId=2985>]

Děti jsou ve školkách až do čtyř let, po roce (v 5 letech) nastupují do škol. Kde první dva roky jsou vedeny jako škola hrou. Zde můžou děti do institutu chodit, třeba jen jeden den v týdnu. Na toto zařízení také doplácí stát.

[<http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1122&langId=en&intPageId=2985>]

4.7. Česko

Od roku 2009 je peněžitá pomoc v mateřství vyplácena v závislosti na výši předchozího příjmu, ta dosahuje 70 % průměrného hrubého měsíčního příjmu. Žena na tzv. mateřskou dovolenou nastupuje nejdříve v 8 týdnu před plánovaným termínem porodu. Peněžitá pomoc v mateřství se vyplácí po dobu 28. týdnů (po porodu maximálně 22 týdnů). V případě, že matka porodí více dětí najednou, má nárok na 37 týdnů mateřské dovolené. Nezaměstnané matky nemají nárok na mateřskou dovolenou, neboť nemají odpracovány 2 roky. Od narození dítěte začnou rovnou pobírat rodičovský příspěvek. V roce 2007 měly osamocené, rozvedené či ovdovělé matky nárok na peněžitou pomoc v mateřství po dobu 28 týdnů. Od tohoto systému se odstoupilo, neboť docházelo ke spekulacím, že nesezdané ženy čerpají dávky, i přesto žijí s partnerem. V dnešní době se nedělají žádné rozdíly v rámci mateřské či rodičovské dovolené mezi svobodnými matky (osaměle žijícím rodičem) a rodičem žijícím v partnerském soužití. Výši mateřské dovolené si matky mohou spočítat na kalkulačce www.mpsv.cz/cs/4215.

V květnu 2016 vláda ČR schválila otcovskou dovolenou, ta bude fungovat podobně jako mateřská dovolená, kdy otec bude po jeden týden pobírat 70 % vyměřovacího základu své mzdy. Nástup na otcovskou dovolenou, bude možný v období šesti týdnů ode dne narození dítěte a týdenní otcovskou nelze přerušit. [MPSV, 2015c]

Na mateřskou / otcovskou dovolenou navazuje rodičovská dovolená. Rodičovský příspěvek se vyplácí ve výši 220 000 korun až do 4. roku věku dítěte. Rodič si může délku a výšku přídatku upravit podle svých potřeb. Dávky jsou rozděleny do třech skupin čerpání: zvýšené čerpání (11 500 Kč do 24. měsíce věku dítěte), klasické čerpání (7 600 Kč do 36. měsíce věku dítěte) a pomalejší čerpání (7 600 Kč do 21. měsíců věku dítěte a poté ve snížené výměře 3 800 Kč do 48. měsíců věku dítěte.). Výše rodičovského příspěvku je možná měnit jedenkrát za tři měsíce. Rodičovský příspěvek je pobírán bez jakéhokoliv omezení, kdy příjem rodiče není testován. [MPSV, 2015d]

4.8. Porovnání státních sociálních systémů zemí EU

Tabulka č. 8 Porovnání zkoumaných států EU

Název státu	Česká republika	Německo	Francie	Holandsko	Dánsko	Švédsko	Finsko
Mateřská dovolená	28 týdnů / 37 týdnů u více dětí	14 týdnů	16 týdnů /26. týdnů u třetího dítěte	16 týdnů	18 týdnů	18 týdnů	105 dní / 15 týdnů
Rodičovská dovolená	Do 4. let dítěte	12 měsíců	6 měsíců/ do 3 let dítěte	24násobek pracovníh o týdne	32 týdnů	480 dní	158dní
Otcovská dovolená	Ano	Ano (2 měsíce)	Ano (11 dní)	Ano	Ano (2 týdny)	Ano (10 dní)	Ano (3 týdny)
Jesle	Ne	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano	Ano

V tabulce číslo 8 můžeme vidět, že jako jediný stát ze zkoumaných zemí, nemá Česká republika legalizované předškolní zařízení pro děti do čtyř let. I když v poslední době se v některých regionech rozrůstají mikro jesle či dětské skupiny, avšak stále je péče o děti do tří let v Českém státě nevyřešená. Přitom popularita mateřských škol v České republice roste, před deseti lety (2006) mateřské školy navštěvovalo 282 183 dětí, v současné době je to 367 603 dětí. [ČSÚ, 2015e]

Naopak je česká společnost neuvěřitelně napřed s tou možností, že stát podporuje ženy na mateřské dovolené až 28 týdnů, což je největší časová dotace z porovnávaných zemí. České matce státní rodinný systém neumožňuje nástup do práce ihned po skončení mateřské dovolené. Také zaměstnavatelé matkám, které pobírají rodičovskou dovolenou, neumožňují uplatnit se na trhu práce vsťříc. Na tento fakt ukazuje tabulka číslo 9, která poukazuje na možnost zaměstnanosti žen na částečný úvazek ve zkoumaných sedmi zemí Evropské unie. Zde si můžeme bezpochyby povšimnout nejvyššího procentuálního podílu zaměstnaných žen na částečný úvazek v Nizozemí. Kde ze 100 pracujících žen je 77 žen zaměstnaných na částečný úvazek.

Právě možnost částečného pracovního úvazku umožňuje matkám samoživitelkám propojení rodinného a pracovního světa. Na rozdíl od České republiky, která má procentuálně nejmenší podíl zaměstnaných žen na částečný pracovní úvazek.

Tabulka č. 9 Zaměstnanost žen na částečný úvazek v zemích EU (%)

Země	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
ČR	8,5	8,3	8,6	8,7	8,5	8,5	9,2	9,9	9,4	9,5	11,0	11,4
Dánsko	32,7	33,8	33,0	35,4	35,5	36,0	37,5	38,4	37,6	36,4	35,8	35,7
Německo	40,8	41,6	43,8	45,8	46,1	45,7	45,4	45,5	46,0	45,9	47,3	47,0
Nizozemsko	74,1	74,7	75,1	74,7	75,0	75,3	75,8	76,5	76,7	77,1	77,2	76,9
Francie	29,9	30,4	30,3	30,3	30,4	29,5	30,0	30,1	30,1	30,2	30,7	30,8
Finsko	17,7	18,4	18,6	19,2	19,3	18,2	19,0	19,6	19,6	20,1	20,2	20,2
Švédsko	35,5	36,3	39,6	40,2	40,0	41,4	41,2	41,0	40,1	39,6	38,8	38,3

Zdroj: <http://apl.czso.cz/pll/eutab/html.h?ptabkod=tps00159>

Závěr

Bakalářská práce byla zaměřena na fenomén posledních let - svobodné matky. V teoretické části popisují přeměnu rodinné instituce, její typy a funkce. Dále se bakalářská práce věnuje stoupající rozvodovosti a naopak klesající sňatečnosti, ale především matkám samoživitelkám.

Hlavním cílem bakalářské práce bylo poukázat, jak žijí svobodné matky nejen na českém území. Ukázat jejich historii, jejich motivy k neuzavření manželství a také jejich typologii. Nejvíce zastoupenou skupinou svobodných matek na českém území jsou ženy v mladém věku s nižším vzděláním. Tyto ženy jsou také ohroženy chudobou a sociálním vyloučením. Zejména na trhu práce nemají šanci najít skoro žádné pracovní uplatnění, ať už na částečný nebo plný pracovní úvazek. Tuto situaci jim ještě ztěžuje výchova dítěte.

V porovnání s ostatními zeměmi Evropské unie má Česká republika nejdelší mateřskou dovolenou, která trvá 28. týdnů. Avšak pokud budoucí matka v minulosti nepracovala dva roky, nemá na mateřskou dovolenou nárok. V tomto řešení vidím velký problém v mateřství, neboť existují ženy, které před otěhotněním nemohly pracovat (např.: studující ženy). Je pravda, že ženy, které nemají nárok na mateřskou dovolenou, začnou hned pobírat rodičovskou dovolenou. Český státní sociální systém ženám nabízí hned několik přídatků na ulehčení jejich ekonomické situace. Avšak oproti ostatním zemím Česká republika nenabízí zajištěné zařízení pro děti kojeneckého věku. Což znamená, že matka musí být s dítětem do tří či čtyř let v domácnosti (někdy je setrvání dítěte a matky v domácnosti delší, důvodem jsou plná místa v mateřských školách).

V závěru bych chtěla říci, že koncepce státních sociálních systémů zemí se neustále vyvíjí, stejně tak jako se vyvíjí společnost.

Seznam použité literatury

Knižní tituly:

BAHENSKÁ M., *Počátky emancipace žen v Čechách*. Praha, Nakladatelství Slon, 2005. ISBN 80-86429-48-2

DE SINGLY F., *Sociologie současné rodiny*. Nakladatelství Portál, 1999. ISBN 80-71782-491

DUDÁK V., MAREDA R., STODŮLKOVÁ E., ŠOLC V., *Občanská nauka*. Praha, SPN-pedagogické nakladatelství 2005, ISBN 80-7235-233-4

ENNENOVÁ E., *Ženy ve středověku*. Nakladatelství Argo 2001, ISB 80-7203-369-7

GEIST B., *Sociologický slovník*. Nakladatelství Victoria Publishing, a.s. Praha 1992, ISBN 80-85605-28-7

HAMPLOVÁ D., „*Sňatečnost, nesezdaná soužití a veřejné mínění*“ (str. 12-20). Universita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra demografie a geodemografie. Sňatek a rodina: zájem soukromý nebo veřejný? 2006. ISBN 80-86561-93-3

HAMPLOVÁ D., ŘEHÁKOVÁ B., *Mimomanželská plodnost v České republice po roce 1989: sociální a ekonomické souvislosti*. Sociologický ústav AV ČR, Praha, 2006. ISBN 80-7330-093-1

CHALOUPKOVÁ J., *Diference motivů svobodného mateřství: proč neprovdané matky nevstoupily před narozením svého prvního dítěte do manželství*. Sociologický ústav AV ČR, Praha 2007. 1QS700280552

KATRŇÁK T., „*Kdo to jsou svobodné matky v české společnosti?*“ (str. 45-56)
Universita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra demografie a
geodemografie Sňatek a rodina: zájem soukromý nebo veřejný? 2006. ISBN 80-86561-
93-3

JANDOUREK J., *Sociologický slovník*. Praha, Nakladatelství Portál, 2001. ISBN 80-
7178-535-0

JANDOUREK J. *Úvod do sociologie*. Praha, Nakladatelství Portál, 2003. ISBN 978-80-
7367-644-5

JONÁŠOVÁ, K., FRÝDLOVÁ P., SVOBODOVÁ L. *Mateřská dovolená, nebo
rodičovský čas?* Gender Studies o.p.s., 2012. ISBN 978-80-86520-47-6

KLABOUC J., *Manželství a rodina v minulosti*. Praha, Nakladatelství Orbis, 1962.
ISBN 11-080-62

MALÍNSKÁ J., *Do politiky prý žena nesmí – proč?* Praha, Nakladatelství Slon, 2005.
ISBN 80-86429-42-3

MATĚJČEK Z., *O rodině vlastní, nevlastní a náhradní*. Praha, Nakladatelství Portál,
1994. ISBN 80-85282-83-6

MATĚJČEK Z., *Rodiče a děti*. Praha: Avicem, Zdravotnické nakladatelství, 1989.
ISBN 80-056-89

MINISTERSVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, *Národní koncepce podpory rodin
s dětmi*, 2005a

MINISTERSVO PRÁCE A SOCIÁLNÍCH VĚCÍ, *Národní koncepce rodinné politiky*,
2005b

MOŽNÝ I., *Rodina a společnost*. Praha: Sociologické nakladatelství Slon, 2006. ISBN 80-86429-58-X

NESNÍDAL J., *Občanský zákoník I. s komentářem*. 2012. ISBN 978-80-7365-336-1

NEUDORFLOVÁ M. L., *České ženy v 19. století*. Nakladatelství JANUA, 1999. ISBN 902622-2-8

RYCHTAŘÍKOVÁ J., „*Pokles porodnosti – hlavní faktor demografické změny*.“ Boris Burcin, Ludmila Fialová, Rychtaříková Jitka a kol Demografická situace České republiky. Proměny a kontexty 1993-2008. Slon, Praha 2010. ISBN 978-80-7419-024-7

RYCHTAŘÍKOVÁ J., „*Být svobodnou matkou v České republice*.“ (str. 20-45) Universita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, katedra demografie a geodemografie. Sňatek a rodina: zájem soukromý nebo veřejný? 2006. ISBN 80-86561-93-3

STODŮLKOVÁ E., ZAPLETALOVÁ E., *Pedagogika pro střední školy*. Beroun, nakladatelství Machart, 2015. ISBN 978-80-87938-32-4

ŠTASTNÁ A., *Neúplné rodiny*. Praha, vydal Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 2009. ISBN 978-80-7416-038-7

VELKOVÁ A., „*Venkovské ženy v letech 1650-1850*.“ (str. 125-145). Universita Pardubice. Dějiny ženy aneb Evropská žena od středověku do 20. století v zasetí historiografie. 2006. ISBN 80-7194-920-5

OBOR INFORMAČNÍCH SLUŽEB (Ing. Petra Kuncová), *Česká republika v mezinárodním srovnání*. Praha, Český statistický úřad, 2015. ISBN 978-80-250-2687-8

Internetové zdroje:

- Český statistický úřad. 2015a. Živě narození a zemřelí v České republice. [online]. [cit. 19. 11. 2015]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/2-cr od roku 1989 obyv>
- Český statistický úřad. 2015b. Průměrný věk žen při narození dítěte v letech 1950-2014.[online].[cit. 6. 3. 2016]. Dostupné z: https://www.czso.cz/csu/czso/uhrrna_plodnost_v letech 1950 2014
- Český statistický úřad. 2015c. Porodnost. [online]. [cit. 16. 1. 2016]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20554227/1300691504.pdf/7dfba571-e455-4abf-8817-868c72188a1c?version=1.0>
- Český statistický úřad. 2015. Vývoj obyvatelstva České republiky - 2014. [online]. [cit. 11. 12. 2015]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/vyvoj-obyvatelstva-ceske-republiky-2014>
- Český statistický úřad. 2015f. Rozvody podle příčiny rozvratu v manželství. [online]. [cit. 19. 3. 2016]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20536812/0701t.pdf/9835a9ac-655a-4452-a6ca-5a9ddf3d9c28?version=1.0>
- Český statistický úřad. 2015d. Samoživitelky: jak žijí a za co utrácejí u nás a v Evropě. [online]. [cit. 31. 3. 2016]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cr/samozivitelky-jak-ziji-a-za-co-utraceji-u-nas-a-v-evrope>
- Český statistický úřad. 2015e. Počet mateřských škol v ČR. [online]. [cit. 4. 4. 2016]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/cr od roku 1989 skolky>
- Ministerstvo práce a sociálních věcí. 2015a. Státní sociální podpora. [online]. [cit. 18. 1. 2016]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/2>

- Ministerstvo práce a sociálních věcí. 2015b. Pomoc v hmotné nouzi. [online]. [cit. 18. 1. 2016]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/5>
- Ministerstvo práce a sociálních věcí. 2015c. Vláda schválila otcovskou dovolenou. [online]. [cit. 18. 6. 2016]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/26739>
- Ministerstvo práce a sociálních věcí. 2015d. Podpora rodin s dětmi je prioritou. [online]. [cit. 20. 4. 2016]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/4853>
- Ministerstvo práce a sociálních věcí. Dětské skupiny. [online]. [cit. 18. 1. 2016]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/19908>
- Ministerstvo práce a sociálních věcí. Mikrojesle. [online]. [cit. 18. 1. 2016]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/23543>
- LUKÉŠ F. Jak se žije svobodným matkám. [online]. [cit. 9. 1. 2015]. Dostupné z: <http://www.denik.cz/zdravi/jak-se-zije-svobodnym-matkam-20110916.html>
- Denmark - Child benefits . [online]. [cit. 4. 2. 2016] Dostupné z: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1107&langId=en&intPageId=3199>
- Finland - Maternity and paternity [online]. [cit. 4. 2. 2016] Dostupné z: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1109&langId=en&intPageId=2916>
- France - Family allowances. [online]. [cit. 3. 2. 2016] Dostupné z: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1110&langId=en&intPageId=2513>
- Germany - Family benefits. [online]. [cit. 4. 2. 2016] Dostupné z: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1111&langId=en&intPageId=2545>
- Netherlands. [online]. [cit. 3. 2. 2016] Dostupné z: <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=1122&langId=en&intPageId=2985>je

- Rodinné dávky v zemích EU. [online]. [cit. 7. 2. 2016] Dostupné z:
http://europa.eu/youreurope/citizens/family/children/benefits/index_cs.htm